T.C.
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BAHÇE BİTKİLERİ ANABİLİM DALI

VAN İLİ TUŞBA İLÇESİNDE HANELERİN MEYVE-SEBZE TÜKETİM YAPISI VE SATIN ALMA DAVRANIŞLARININ BELİRLENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN: Ömer YALVAÇ
I. DANIŞMAN: Doç. Dr. Nurhan KESKİN
II. DANIŞMAN: Dr. Öğr. Üyesi Mustafa TERİN

VAN-2021

T.C.
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BAHÇE BİTKİLERİ ANABİLİM DALI

VAN İLİ TUŞBA İLÇESİNDE HANELERİN MEYVE-SEBZE TÜKETİM YAPISI VE SATIN ALMA DAVRANIŞLARININ BELİRLENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN: Ömer YALVAÇ

VAN-2021

KABUL VE ONAY SAYFASI

Bahçe Bitkileri Anabilim Dalı'nda Doç. Dr. Nurhan KESKİN danışmanlığında, Ömer YALVAÇ tarafından sunulan "Van İli Tuşba İlçesinde Hanelerin Meyve-Sebze Tüketim Yapısı ve Satın Alma Davranışlarının Belirlenmesi" isimli bu çalışma, Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nin ilgili hükümleri gereğince 30/11/2020 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile başarılı bulunmuş ve Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan: İmza
Prof.Dr. Koray ÖZRENK

Üye: İmza:
Doç.Dr. Nurhan KESKİN

Üye: İmza:
Dr. Öğr. Üyesi Adnan YAVİÇ

Fen Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun …. /.... /….. tarih ve ..... sayılı kararı ile onaylanmıştır.

İmza
Prof. Dr. Suat ŞENSOY
Enstitü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

Ömer YALVAÇ

ÖZET

VAN İLİ TUŞBA İLÇESİNDE HANELERİN MEYVE-SEBZE TÜKETİM YAPISI VE SATIN ALMA DAVRANIŞLARININ BELİRLENMESİ

YALVAÇ, Ömer
Yüksek Lisans Tezi, Bahçe Bitkileri Anabilim Dalı
Tez Danışmanı I: Doç. Dr. Nurhan KESKİN
Tez Danışmanı II: Dr. Öğr. Üyesi Mustafa TERİN
Ocak 2021, 52 sayfa

Bu tez çalışmasında, Van ili Tuşba ilçesindeki hanelerin meyve-sebze tüketim yapısı ile meyve-sebze satın alma davranışına etkili olan sosyoekonomik ve demografik faktörlerin belirlenmesi amaçlanmıştr. Araştırmanın materyalini, Van ili Tuşba ilçesinde ikamet eden ve oransal örnekleme yöntemi kullanılarak tespit edilen 272 haneden toplanan anket verileri oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda hem kentte hem de kırsalda yaşayan hanelerin, meyve-sebze tüketimlerinin yetersiz olmakla birlikte, haneye düzenli olarak meyve-sebze alındığı ve meyve-sebze tüketmeyen hanelerin ise yeterli gelire sahip olmamaları nedeniyle meyve-sebze tüketemedikleri belirlenmiştir. Hanelerin meyve-sebze tüketiminde mevsime dikkat ettikleri ve taze tüketimi tercih ettikleri, meyve-sebze alışverişlerini süper/hiper marketlerden yaptıkları saptanmıştır. Kentsel hanelerin akşam yemeğinde, kırsal hanelerin ise ara öğünlerde olmak üzere, en az bir öğün meyve tükettiği ve en çok turunçgilleri tercih ettikleri, sebzeyi ise en çok akşam yemeğinde tüketmekle birlikte yumrulu sebzeleri tercih etttikleri tespit edilmiştir. Kentsel hanelerin, fiyatların pahalı olduğu dönemlerde tüketebilme, kırsal hanelerin ise üretimin olmadığı dönemlerde tüketebilme açısından sebzeleri konserve olarak sakladıkları, meyvelerin ise kentsel hanelerde kurutarak kırsal hanelerde de reçel yapılarak muhafaza edildiği belirlenmiştir. Ayrıca, kentsel hanelerin sağlık, kırsal hanelerin ise hijyen açısından meyve ve sebzelerin güvenilirliğini önemsediği belirlenmiştir.

Anahtar kelimeler: Hane halkı, Meyve-sebze tüketimi, Tuşba, Tüketim tercihleri, Van

ABSTRACT

DETERMINATION OF FRUIT AND VEGETABLE CONSUMPTION STRUCTURES AND PURCHASING BEHAVIORS OF THE HOUSEHOLD IN TUŞBA DISTRICT OF VAN

YALVAÇ, Ömer
M. Sc. Thesis, Department of Horticulture
Supervisor I: Assoc. Prof. Dr. Nurhan KESKİN
Supervisor II: Assist. Prof. Dr. Mustafa TERİN
January 2021, 52 pages

In this thesis, it was aimed to determine the socioeconomic and demographic factors affecting the fruit-vegetable consumption structure and purchasing behavior of households in Tusba, Van. Material of the study consists of a survey data collected from 272 households which are determined using proportional sampling method and residing in Tuşba district of Van province. As a result of the study, it was determined that households living both in urban and rural areas had insufficient consumption of fruit and vegetables, and households that do not consume fruits and vegetables could not consume fruit and vegetables due to their insufficient income. It has been determined that households considered to the season in fruit and vegetable consumption and prefer fresh consumption, and they buy fruit and vegetable from the super/hyper markets. It was determined that urban households consumed fruit at least one meal at dinner, and rural households consumed at least one meal for snacks, and they preferred citrus fruits most, and they preferred tuber vegetables although they consume vegetables most at dinner. It has been determined that urban households preserve vegetables in canned form in order to be able to consume them when the prices are expensive and rural households to consume during periods of non-production, while fruits are dried in urban households and preserved by making jam in rural households. It was also determined that urban households care about the safety of fruits and vegetables in terms of health and rural households in terms of hygiene.

Keywords: Households, Fruit-vegetable consumption, Consumption preferences, Tuşba, Van

ÖN SÖZ

Tezimin her aşamasında yardımlarını esirgemeyen değerli danışman hocalarım Sayın Doç. Dr. Nurhan KESKİN ve Dr. Öğr. Üyesi Mustafa TERİN' e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İstatistik analizleri yapan hocam Sayın Prof. Dr. Sıddık KESKİN' e, yardımlarından dolayı Necmettin YILMAZ, Ertan Onur GAZİOĞLU ve İbrahim Halil KAYMAZ'a çok teşekkür ederim.

Hayatım boyunca maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen aileme en içten ve sonsuz şükranlarımı sunarım.

2021

Ömer YALVAÇ

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET i
ABSTRACT iii
ÖN SÖZ v
İÇİNDEKİLER vii
ÇİZELGELER LİSTESİ ix
SİMGELER VE KISALTMALAR xiii
1. GİRİŞ 1
2. KAYNAK BİLDİRİŞLERİ 3
2.1. Meyve ve Sebzelerin Beslenmedeki Önemi 3
2.2. Meyve ve Sebze Tüketimini Etkileyen Faktörler 3
2.2.1. Ailesel faktörler 4
2.2.2. Çevresel faktörler 5
2.2.3. Sosyoekonomik ve sosyokültürel faktörler 5
2.2.4. Psikolojik faktörler 6
2.2.5. Cinsiyet 7
2.2.6. Duyusal Faktörler 7
3. MATERYAL VE YÖNTEM 11
3.1. Materyal 11
3.2. Yöntem 11
3.2.1. Örnekleme yöntemi 11
3.2.2. Verilerin değerlendirilmesi yöntemi 12
4. BULGULAR VE TARTIŞMA 13
4.1. Hanelerin Sosyoekonomik ve Demografik Özellikleri 13
4.2. Hanelerin Meyve-Sebze Tüketim Yapısı ve Tercihleri 22
5. SONUÇ VE ÖNERİLER 43
KAYNAKLAR 45
EKLER 49
ÖZ GEÇMİŞ 53

ÇİZELGELER LİSTESİ

Çizelge **Sayfa**

Çizelge 4.1. Ankete katılan bireylerin sayısı ve oranı 13

Çizelge 4.2. Katılıcıların yaş gruplarına göre dağılımı 14

Çizelge 4.3. Katılımcıların cinsiyete göre dağılımları 14

Çizelge 4.4. Katılımcıların medeni durumu 15

Çizelge 4.5. Katılımcıların eğitim durumlarına göre dağılımları 15

Çizelge 4.6. Katılımcıların hane reisi olma durumu 16

Çizelge 4.7. Hanedeki çocuk sayısı 16

Çizelge 4.8. Hanede 0-5 yaş grubundaki çocuk sayısı 17

Çizelge 4.9. Hanedeki birey sayısı ve ortalama hane halkı büyüklüğü 17

Çizelge 4.10. Hane reisinin çalışma durumu 18

Çizelge 4.11. Hane reisinin mesleği 18

Çizelge 4.12. Evin hanımının çalışma durumu 19

Çizelge 4.13. Sosyal güvence durumu 19

Çizelge 4.14. Hanelerin aylık ortalama gelir dağılımı 20

Çizelge 4.15. Oturulan evin yapısı 20

Çizelge 4.16. Oturulan evin mülkiyet durumu 21

Çizelge 4.17. Kronik hastalık durumu 21

Çizelge 4.18. Katılımcıların diğer sosyoekonomik özellikleri 22

Çizelge 4.19. Düzenli meyve-sebze alım durumu 22

Çizelge 4.20. Hanelerin meyve-sebze satın alma sıklığı 23

Çizelge 4.21. Hanelerin meyve-sebze alım yerleri 24

Çizelge 4.22. Hanelerin meyve tükettiği öğün sıklığı 24

Çizelge **Sayfa**

Çizelge 4.23. Hanelerin sebze tükettiği öğün tercihi 25

Çizelge 4.24. Hanelerin meyve tükettiği öğün tercihi 25

Çizelge 4.25. Hanede çocukların meyve tüketim durumu 26

Çizelge 4.26. Hanede çocukların sebze tüketim durumu 26

Çizelge 4.27. Hanelerin meyve-sebze tüketim şekli 26

Çizelge 4.28. Hanede meyve-sebze tüketiminin yeterli olup olmaması 27

Çizelge 4.29. Hanede en çok tüketilen sebze 27

Çizelge 4.30. Hanede en çok tüketilen meyve 28

Çizelge 4.31. Hanede taze meyve-sebze ya da kuru baklagil tüketimi durumu 29

Çizelge 4.32. Meyve-sebzelerin her mevsim kullanılması için dondurma yönteminin kullanılıp kulanılmadığı 29

Çizelge 4.33. Sebzelerin tüketiminde kullanılan muhafaza yöntemi 30

Çizelge 4.34. Meyvelerin tüketiminde kullanılan muhafaza yöntemi 31

Çizelge 4.35. Meyve ve sebzeleri muhafaza etme nedeni 31

Çizelge 4.36. Meyve ve sebze tüketiminde yerli ya da ithal ürün tercihi 31

Çizelge 4.37. Meyve-sebze tüketiminde organik olmasına dikkat etme durumu 32

Çizelge 4.38. Meyve-sebze tüketiminde mevsime dikkat etme durumu 32

Çizelge 4.39. Meyve-sebze tüketiminin sağlık açısından faydalılık durumu 33

Çizelge 4.40. Hanede en çok meyveyi tüketilme durumu 33

Çizelge 4.41. Bir önceki yıla göre meyve-sebze tüketim durumu 34

Çizelge 4.42. Meyve ve sebze fiyatları konusundaki düşünce 34

Çizelge 4.43. Hanede meyve ve sebze alışverişini yapan kişi 34

Çizelge 4.44. Hanelerin meyve-sebze satın alırken dikkat ettiği hususlar 35

Çizelge **Sayfa**

Çizelge 4.45. Kentsel ve kırsal hanelerin aylık ortalama meyve harcamalarının bazı demografik değişkenlere göre dağılımı 38

Çizelge 4.46. Kentsel ve kırsal hanelerin aylık ortalama sebze harcamalarının bazı demografik değişkenlere göre dağılımı 39

SİMGELER VE KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış bazı simgeler ve kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Simgeler	**Açıklama**
%	Yüzde
g	Gram
mg	Miligram

Kısaltmalar	**Açıklama**
DSED	Düşük Sosyoekonomik Düzey
FAO	Gıda ve Tarım Örgütü
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
WHO	Dünya Sağlık Örgütü
YSED	Yüksek Sosyoekonomik Düzey

1. GİRİŞ

Beslenme, insanın en temel ihtiyaçlarından birisi olup, insan sağlığını doğrudan etkilemektedir. Beslenme deyince sadece karın doyurmak anlaşılmamalı ve vücudun ihtiyacı olan besin grupları yeterli ve dengeli bir şekilde vücuda alınmalıdır. İnsanlar daha sağlıklı, kaliteli ve uzun bir yaşam sürmek için beslenme şekli ve gıda tercihlerine dikkat etmelidir. Sağlık için doğru beslenmek ve her gün çeşitli besinlerden yeteri kadar almak gerekmektedir. Yeterli ve dengeli beslenme sağlığın ön koşullarındandır (Onur ve ark., 2017).

Besinler, içerdikleri protein, yağ, karbonhidrat, vitamin ve mineraller, görünüş, şekil ve lezzet yönünden et-yumurta-kurubaklagiller, süt ve süt ürünleri, ekmek ve tahıllar, yağ ve şeker ile sebze ve meyveler olarak gruplanmaktadır (Baysal, 1997). Dengeli beslenmede vitamin ve mineral maddelerin önemi 20. yüzyılda daha iyi anlaşılmış, A, E ve C vitaminlerince zengin meyve ve sebzelerin tüketimi daha da artmıştır (Ceyhun-Sezgin, 2014).

Genellikle günlük enerji ve protein gereksinimine az, vitamin ve mineral gereksinimine ise çok katkıda bulunan meyve ve sebzeler, sağlıklı beslenmenin en önemli bileşenlerinden birisidir. Sebze ve meyveler barsak hareketlerine olumlu etkide bulunur. Bu nedenle mutlaka yeterli miktarlarda tüketilmelidir (Baysal, 1997).

Taze meyve ve sebze tüketimi, gerek bilimsel yazılarla, gerekse medya aracılığıyla sürekli teşvik edilmektedir (Ceyhun-Sezgin, 2014). Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından günde en az 400-500 g meyve ve sebze tüketilmeli önerisine dayanarak, günde en az beş porsiyon meyve ve sebze yenilmesi gerektiği ifade edilmektedir (Donkin ve ark., 1998; Perez-Lizaur ve ark., 2008). Günde beş porsiyon meyve ve sebze tüketiminin koroner kalp hastalığı ve belli kanser türlerine yakalanma riskini azalttığı bildirilmiştir (Boeing ve ark., 2016). Meyve ve sebzedeki yüksek lif oranı kan basıncını düşürmekte, insülinin düzenlenmesi ile açlığı azaltarak aşırı kilo ve obezite risklerinin önlenmesine yardım etmektedir (Erol ve ark., 2016). Meyve ve sebzelerin yetersiz tüketiminin, bulaşıcı olmayan hastalıklar ve dünya çapında 6.7 milyon ölüm ile ilişkili olduğu belirtilmektedir (Lim, 2012).

Türkiye, dünyada meyve ve sebze yetiştirme potansiyeli yüksek olan nadir ülkelerden birisi olup, 46 milyon ton yaş meyve ve sebze üretimi ile dünyanın önemli üretici ülkelerinden birisi konumundadır (Güçgeldi 2016). Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre 2018 yılında toplam bitkisel üretim değeri içerisinde meyveler % 33.8'lik bir paya sahipken, sebzeler % 24.9'luk paya sahip olmuştur. Dolayısıyla toplamda % 58.7'lik pay ile yaş meyve ve sebze bitkisel üretimde oldukça önemli bir yere sahiptir.

Meyve ve sebzeler taze ya da pişmiş olarak kullanıldığı gibi gıda sanayisinde konserve, kurutma, şoklayarak dondurma vb. şekillerde işlenmiş olarak da kullanılmaktadır. Sebze ve meyveler; çorbalarda, etli ve zeytinyağlı yemeklerde, garnitür olarak salatalarda, turşu ve reçel yapımında, pasta, börek ve tatlılarda kullanım olanağı bulmaktadır (Onur ve ark., 2017). Ülkemizde, pratikte ana yemek ve salata olarak yenen sebzelerin ve tatlı yerine yenen meyvelerin tüketim durumları; bölgelere, mevsimlere, yetiştiricilik olanakları gibi tüketici dışı nedenlerle ve tüketicinin kendi alışkanlıkları ile gelirine göre değişmektedir (Anonim 2016).

Bu araştırmanın amacı Van ili Tuşba ilçesi hane halklarının meyve-sebze tüketim yapısı ile satın alma davranışlarını incelemektir.

2. KAYNAK BİLDİRİŞLERİ

2.1. Meyve ve Sebzelerin Beslenmedeki Önemi

Meyve ve sebzeler, yaşlanmayı geciktiren, bağışıklık sistemini güçlendiren, kalp ve damar hastalıkları, hipertansiyon, kanser gibi kronik hastalıklara karşı koruyucu bileşikler, vitamin ve mineraller (potasyum, selenyum, silikon, sülfür, bakır) ile posa içermektedir (Aksoydan 2005). Meyve ve sebzeler antioksidan özelliğe sahip vitamin C ve vitamin A'nın yanı sıra B6 vitamini, folik asit, K vitamini, E vitamini ve niasin alımı için ideal besin kaynaklarıdır (Müftüoğlu 2003).

Meyve ve sebzelerin bileşimlerinin önemli bir kısmı sudur. Bu nedenle vücudun sıvı gereksiniminin karşılanmasına yardımcı olmakta ancak günlük enerji, protein ve yağ gereksinmesini karşılamada fazla katkıları bulunmamaktadır.

Sebzelerin önemli bir kısmını; selüloz, hemiselüloz ve lignin gibi sindirilemeyen maddeler oluşturur. Bunlar sindirilemedikleri için kalorisizdir ve zayıflama diyetleri için uygundur. Bileşimlerinde bulunan fazla miktarda selüloz ve su, bağırsak hareketlerini kolaylaştırmakta, kabızlığı önlemekte ve diğer yiyeceklerin sindirilmesine de yardım etmektedir. Bunun sonucunda bağırsakta bulunan kanserojen maddeler posa ile birlikte güvenli bir şekilde atılmakta böylece kolon kanseri de dahil olmak üzere kolonla ilgili problemlerin gelişme riskinde azalma görülmektedir (Uzundikme, 2007).

2.2. Meyve ve Sebze Tüketimini Etkileyen Faktörler

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından hazırlanan rapora göre günde en az 400-500 g ve beş porsiyon meyve, sebze (patates ve diğer nişastalı yumrular hariç) tüketimi önerilmektedir (WHO, 2019). Günlük alınan meyve-sebzenin ise en az iki porsiyonunun yeşil yapraklı sebzeler veya portakal, limon gibi turunçgiller ya da domates olması gerektiği vurgulanmaktadır (Anonim 2015).

Genel olarak besinlerin tüketimini ve dolayısıyla meyve-sebzelerin tüketimini etkileyen değişken faktörler vardır. Bu faktörler açlık, yemeye karşı duyulan istek, lezzet, fiyat ve uygun zamandır. Bunların yanı sıra genel beslenme alışkanlıkları, aile,

arkadaş çevresi, reklamlar, besinlerin bulunabilirliği, sosyoekonomik ve sosyokültürel farktörler, cinsiyet ve psikolojik faktörler de besin seçimlerini önemli ölçüde etkilemektedir (İmamoğlu 2018). Toplumların kendine özgü davranış ve inanç örüntüsü vardır. Bu yaşam şekli ailenin ve çevrenin davranışları ve öğretileri ile oluşmaktadır. Ancak meyve ve sebze tüketimini etkileyen ailesel, psikososyal ve çevresel faktörlerin etkileşimi çok az anlaşılmıştır (Ay 2006).

TÜİK 2015 yılı "Hane Halkı Bütçe Anket Verileri" kullanılarak, Türkiye'deki hanelerin yaş ve dondurulmuş meyve ve sebze tüketim harcamalarına etki eden sosyodemografik faktörlerin incelendiği çalışmada, hanalerin % 96.2'sinin taze ve dondurulmuş meyve, % 99.0'unun taze ve dondurulmuş sebze tükettiği, hanelerin aylık ortalama taze ve dondurulmuş meyve tüketim harcamalarının 44.72 TL ve hanelerin aylık ortalama taze ve dondurulmuş sebze tüketim harcamalarının 75.46 TL olduğu tespit edilmiştir. Çalışmada ayrıca hane reisinin yaşının artması, hane reisinin eğitim düzeyi, hane reisinin evli olması, hane halkı geliri ve ailedeki yetişkin sayısının meyve ve sebze tüketim harcamasını artırdığı, hane resisinin bekar olması ve hanenin devletten yardım alıyor olmasının meyve ve sebze tüketim harcamasını azalttığı belirlenmiştir (Terin ve ark., 2019).

2.2.1. Ailesel faktörler

Çocuklukta edinilen beslenme alışkanlıkları ve tercihler önemlidir. Çünkü bu durum yetişkinliğe taşınmaktadır (Mrdjenovic ve Levitsky, 2005). Yeterli miktarda meyve ve sebze tüketim alışkanlığının, çocukluk döneminde kazandırılması gerekliliği vurgulanmaktadır (Gibson ve ark., 1998).

Yapılan araştırmalar ailece yenen yemeklerin sıklığı ile sebze, tahıl ve kalsiyum yönünden zengin gıdaların ve genellikle protein, kalsiyum, demir, folik asit, lif ve vitaminlerin (A, C, E ve B6) yeterli miktarda tüketilmesi arasında pozitif bir ilişki olduğunu göstermektedir (Neumark-Sztainer ve ark., 2003).

Gençlerin meyve tüketimine genel aile şekillerinin etkilerinin araştırıldığı bir çalışmada bireysel sorular yöneltilerek aile şekilleri, meyve tüketim davranışları ve meyve bilinci sorgulanmıştır. Araştırma sonucunda, tutarlı ve güvenilir aile, otoriter aile, hoşgörülü ya da ihmalkâr ailelerin çocuklarının yeme davranışları üzerine etkileri

farklı bulunmuştur. Otoriter ailelerin çocuklarında meyve tüketimi ve bilinci çok olumlu bulunmuştur. Hoşgörülü aile tipine sahip olan gençlerin ise ihmalkâr aileye sahip olan gençlerden daha fazla meyve tükettikleri saptanmıştır (Kremers ve ark., 2003).

Ebeveynin meyve-sebze tüketimi ile gencin meyve-sebze tüketimi ve gencin meyve-sebze tüketimi ile ebeveynin tüketimi arasında kuvvetli bir ilişki olduğu saptanmıştır (Zhylyevskyy ve ark., 2010).

Okul çağındaki çocukların meyve ve sebze tüketimini etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla yapılan bir çalışmada, Polonya'da yaşayan ve rastgele alınan 9 yaşındaki çocuklar ve çocukların aileleri araştırma kapsamına alınmıştır. 1255 kişi ile yapılan anket çalışması sonucunda aile ortamında ebeveynlerin meyve ve sebze tüketim alışkanlıkları, çocukların meyve ve sebze tüketim alışkanlıkları üzerinde büyük etkiye sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Araştırıcılar ebeveynlere yönelik eğitim faaliyetlerinin, çocukların meyve ve sebze tüketimini artırmak için önemli olduğunu ifade etmişlerdir (Wolnicka ve ark. 2015).

2.2.2. Çevresel faktörler

Teknolojinin gelişmesi, kentleşme, kadının iş hayatına atılması, yoğun iş temposu, seyahat etme, yalnız yaşama gibi etkenler nedeniyle insanlar beslenme için daha az zaman ayırmakta ve geleneksel beslenme alışkanlıklarını değiştirmektedir (Toprak ve ark., 2002). Çalışanların beslenmesinde önemli bir paya sahip olan meyve ve sebzelerin tüketiminde de bu etmenlerin etkili olduğu görülmüştür (İmamoğlu 2018).

Reklamların tüketicilerin besin tercihleri üzerine etkisinin olup olmadığının incelendiği bir çalışmada; reklamların tüketicilerin % 31.3'ünde etkili olduğu, % 25.5'inde etkili olmadığı, % 43.2'sinde bazen etkili olduğu belirlenmiştir (Çetin, 2007).

2.2.3. Sosyoekonomik ve sosyokültürel faktörler

Beslenme sorunlarının temelinde yatan en önemli neden toplumun ve ailenin ekonomik durumudur. Ekonomik olanaklar bireylerin sağlık ve beslenme durumlarının en güçlü belirleyicilerinden biridir (Akgün, 1987). Gelir ile yaş meyve ve sebze harcaması arasındaki ilişki ele alındığında, gelir artışına paralel olarak ailelerin taze

meyve ve sebze için daha fazla harcama yapma eğiliminde oldukları görülmektedir (İmamoğlu, 2018). Meyveler genellikle sebzelerden ve diğer yiyeceklerden daha pahalıdır ve bu nedenle zengin bireylerin beslenmelerinde yeterli miktarda meyveye yer vermeleri beklenmektedir. Ancak gelir düzeyi iyi olan aileler, dışarıda daha fazla yediklerinden durum bu şekilde gelişmemektedir. Dolayısıyla meyve tüketimi olumsuz etkilenmektedir. Ayrıca şehir merkezi veya kırsal kesimde yaşamak da yiyecek tüketim alışkanlıklarını etkilemektedir (Ay, 2006).

Farklı sosyoekonomik düzeylerdeki ailelerin mevsimlere göre meyve tüketimleri incelendiğinde; yalnızca sonbahar-kış dönemlerinde düşük sosyoekonomik düzeye (DSED) sahip ailelerin greyfurtu % 7.0, narı % 50.3, kiviyi % 26.9 oranında tükettikleri belirlenirken; yüksek sosyoekonomik düzeye (YSED) sahip ailelerin greyfurtu % 15.7, narı % 60.4, kiviyi % 41.5 oranında tüketikleri belirlenmiştir. Aynı araştırmada DSED ve YSED'e sahip ailelerin yalnızca ilkbahar-yaz döneminde sırasıyla böğürtleni % 22.2 ve % 10.1, karpuz, kavun, şeftaliyi % 100, nektarini % 67.3 ve % 90.6, yeni dünyayı % 26.9 ve % 54.7 oranında tükettikleri saptanmıştır (Onur ve ark., 2017).

2.2.4. Psikolojik faktörler

Psikoloji, kişinin yemek yeme alışkanlıklarını etkileyebilmektedir. Bazı insanlar üzüntü, sıkıntı ve güvensizliklerini örtmek için fazla yemeye meyilli olabildiği gibi bunun tersi durumlar da söz konusu olabilmektedir (Tokgöz ve ark., 1995).

Psikososyal araştırmalar, çocuklukta edinilen yeme alışkanlıklarının, yetişkinlerdeki meyve tüketimi üzerinde anlamlı bir pozitif etkiye sahip olabileceğini göstermiştir (Krebs-Smith ve ark., 1996).

Ekonomik çalışmalar ise tüketicilerin meyveyi alışkanlık nedeniyle satın aldıklarını göstermektedir (Richards, 2000; Richard ve Patterson, 2000).

Bazı tüketiciler için satın alma niyetini belirleyen etmen, alışkanlıktan çok aşina olunmayan yiyeceklere karşı duyulan korkudur. Bu tüketiciler neofobik olarak tanımlanmaktadır (Raudenbush ve ark., 1998). Yiyecek neofobisi, yaygın bir şekilde küçük çocuklarda görülmekte ve çocukların zararlı maddeleri yemekten koruduğu varsayılmaktadır. Olumsuz sonuçlar olmaksızın maruz kalmaların bir defa tekrarlanmasından sonra çocuklar, yiyeceğin güvenli olduğunu düşünürler. Tekrarlanan

maruz kalma aynı zamanda çocuklara hangi yiyeceklerde hangi tatların uygun olduğunu öğretir (Liem, 2004).

Meyve tüketim davranışının, meyvelerin evde mevcut olma durumu ve erişilebilirliği ile ebeveyn veya aile desteği gibi çevresel faktörlerden ve genetik olarak belirlenen tat tercihlerinden oluşan bir kombinasyon tarafından kontrol edildiği düşünülen karmaşık bir olaydır (Lakkakula ve ark., 2008).

Meyvelere yüksek erişilebilirlik imkânı verilen çocuklar, verilmeyenlere göre tercihlerinde çok daha büyük değişiklik göstermektedir (Bere ve Klepp, 2005). Sık sık meyve seçme fırsatı verilen çocuklarda ise tercihler pozitif yönde bir seyir göstermiştir.

2.2.5. Cinsiyet

Kadınların besin ve beslenme davranışlarına erkeklerden daha fazla uydukları ve kadınların erkeklere göre beslenme alışkanlıklarını değiştirmeye daha istekli oldukları bildirilmektedir (Turrel, 1997). 35-50 yaş aralığındaki kadınlarda meyve tüketiminin azaldığı, bu yaş aralığındaki birçok kadının, ürüne kolaylıkla ulaşamamayı tüketime bir engel olarak gördükleri saptanmıştır (Padilla, 2001).

Brug ve ark. (2006), Hollanda'da yaşayan yaşları 18 ile 78 arasında değişen 627 tüketicinin meyve tüketim durumu ve tüketici alışkanlıklarını belirlemek amacıyla yaptıkları çalışmalarında cinsiyetin tüketim alışkanlıklarında etkili olduğunu saptamıştır.

2.2.6. Duyusal Faktörler

Duyular yolu ile zevk almak besinlerin tercih edilmesinde son derece önemlidir (Bennion ve Scheule, 2004). Meyve tüketimine etki eden etmenlerin başında da duyusal özellikler gelmektedir. Duyular yolu ile algılanan birçok faktör; tat, koku ve görünüşün yanı sıra, ses ve hisler de besinin tüketimini belirlemektedir (Algan, 2011).

Bir gıda maddesinin tüketici tarafından ilk izlenimini temel duyusal özellikler olan görünüş, doku ve lezzet oluşturmaktadır (Altuğ ve Elmacı, 2005). Görünüş, bir besinin tüketici tarafından değerlendirilmesinde ilk etkiyi oluşturan ve bir ürünü satın alma, hazırlama veya tüketme kararını etkileyen en önemli duyusal kalite özelliğidir

(Algan, 2011). Meyvenin albenili bir görünüşü olmazsa meyve tadına bakılmadan reddedilebilir (Yaşar ve Melek, 2003).

Besinin görünüşünü oluşturan başlıca özelliklerden birisi parlaklık olup besine albeni kazandırdığı için satın alınmasını olumlu yönde etkileyen görsel bir özelliktir (Altuğ ve Elmacı, 2005).

Bir yiyeceğin ilk göze çarpan özelliklerinden birisi de boyut ve şeklidir. Şekil yönünden göze hitap etmeyen besinler tüketicinin yeme isteğini yok etmektedir (Bulduk, 2002). Yüzey dokusu, yüzeyin düzgünlüğü, pürüzsüzlüğü, ıslak veya kuru görünmesi gibi faktörler de tüketici tercihlerini etkilemektedir. Bezelye ya da salatalıktaki yüzey buruşukluğu ve elma dokusunun yüzey sertliği bu özelliğe örnek olarak verilebilir (Algan, 2011).

Meyve üzerinde bütünlüğü bozacak çizgi, benek gibi olumsuz etmenlerin varlığı, hastalık nedeniyle oluşan doku bozuklukları, ürünlerde işleme, taşıma ve depolama gibi nedenlerle meydana gelen olumsuzluklar tüketici tercihlerini etkilemektedir (Altuğ ve Elmacı, 2005).

Renk, bir besinin tüketici tarafından tercih edilmesinde rol oynayan en önemli özelliklerden birisi olup, besinlerdeki birçok bozunma reaksiyonu da renk değişimleri ile kendini göstermektedir (Altuğ ve Elmacı, 2005). Renklerin besin seçimine olan etkisi üzerine çeşitli araştırmalar yapılmış ve renklerin besinlerin hoşluk ve kabul edilebilirliklerini etkilediği gözlenmiştir (Algan, 2011). Yapılan deneylerde, renklerin bireyin koku ve tat alma duyuları üzerinde de etkili olduğu saptanmıştır. Örneğin sarı ve yeşilin ekşi, turuncu, sarı ve kırmızının tatlı, mavi ve yeşilin acı, soluk yeşil ve açık mavinin tuzlu tatları, yeşilin çam kokusunu, eflatunun parfüm kokusunu çağrıştırdığı saptanmıştır (Sağocak, 2005).

Koku, tat duyarlılığında önemli rol oynar. Besinlerde koku verme özelliğine sahip olan başlıca kimyasal maddeler, yağ asitleri, alkoller, esterler, aldehitler ve ketonlardır (Algan, 2011). Besinlerin çiğ, taze, pişmiş ve bekletilmiş olmaları, kokularını etkiler ve kokunun azalmasına neden olur (Bulduk, 2002).

Lezzet, tat ve kokunun bileşiminden meydana gelir. Tatlılık, ekşilik ve aromadan oluşur; bunlar da şeker, asit ve uçucu maddelerdir. Lezzet, bireye özgü göreceli bir deyimdir. Meyvelerin lezzetinin en önemli bileşenlerinden birisi olan şekerler, ekşilik veya asit düzeyleri ve aroma bileşikleri ile tat algısını düzenlenmektedir. Genetik yapı,

taze ürünün lezzetinin temel belirleyicisidir. Rakıcıoğlu ve ark., (2002) tarafından meyve ve sebze tüketimine etki eden etmenler, 19-24 yaş arası 200 katılımcı üzerinde çalışılmış ve çalışma sonucunda tercihlerdeki en önemli etkenin lezzet olduğu bildirilmiştir

3. MATERYAL VE YÖNTEM

3.1. Materyal

Araştırmanın materyalini, Van ili Tuşba ilçesi kentsel (180) ve kırsal alanda (92) yaşayan hane halklarından toplanan anket (bkz. Ekler) verileri oluşturmaktadır. 2014 yılı nüfus verilerine göre Tuşba ilçesinin toplam nüfusu 138.123 kişidir. Bu nüfus, 83.330 erkek (% 51.91) ve 77.192 kadından (% 48.09) oluşmaktadır. Nüfusun % 66'sı (91.962 kişi) kentsel alanda, % 34'ü (46.161 kişi) kırsal alanda yaşamaktadır. Örnek hacmi hesaplamada toplam nüfus dikkate alınmış ve örnek hacmi belirlendikten sonra, kentsel ve kırsal nüfus oranına göre dağıtım yapılmıştır.

3.2. Yöntem

3.2.1. Örnekleme yöntemi

Çalışmanın popülasyonunu, Van ili Tuşba ilçesinde yaşayan haneler oluşturmaktadır. Tuşba ilçesi, TBMM'de 11 Kasım 2012 tarihinde çıkan 6360 sayılı yasa ile Van merkez ilçenin ikiye bölünmesi ile birlikte ilçe vasfı kazanmıştır. Örneklem hacmi, popülasyon genişliği bilinen durum için kullanılan eşitliğe göre hesaplanmıştır. Bunun için %95 güven düzeyinde (%5 I. tip hata) maksimum örneklem büyüklüğü olacak şekilde "p" ve "q" [veya "(1-p)]" değerleri "0.5" alınarak hesaplanmıştır. Populasyon ve örnek hacmi sırasıyla N ve n olmak üzere, oranın standart sapması (σ_p) 0.03 alınarak;

$n = \frac{N*p*(1-p)}{(N-1)*\sigma 2+p*(1-p)}$ (Miran, 2002) eşitliği ile önreklem hacmi (3.1)

$n = \frac{138123*0,5*(1-0,5)}{138122*(0,03039)^2+0,5*(1-0,5)} = 272$ olarak hesaplanmıştır. (3.2)

3.2.2. Verilerin değerlendirilmesi yöntemi

Anket yöntemiyle elde edilen veriler, SPSS (ver: 20) istatistik paket programı ile analiz edilmiştir. Hanelerin sosyodemografik özellikleri ile meyve-sebze tüketim yapısına ilişkin tanımlayıcı istatistikler sayı ve yüzde olarak tablolar halinde sunulmuştur. Sürekli değişkenler bakımından "kırsal" ve "kentsel" grupları karşılaştırmada Student t testi kullanılmıştır. Kategorik değişkenler arasındaki ilişkileri belirlemede ise Ki kare testi kullanılmıştır. Hesaplamalarda istatistik anlamlılık (önemlilik) düzeyi % 5 olarak alınmıştır.

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

Araştırmaya katılan Van ili Tuşba ilçesi hane halklarının % 66.2'si (180 kişi) kentsel, % 33.8'i (92 kişi) ise kırsal alandadır (Çizelge 4.1).

Çizelge 4.1. Ankete katılan bireylerin sayısı ve oranı

	Frekans	**%**
Kentsel Alan	180	66.2
Kırsal Alan	92	33.8
Toplam	272	100.0

4.1. Hanelerin Sosyoekonomik ve Demografik Özellikleri

Katılımcıların yaş gruplarına göre dağılımı Çizelge 4.2'de sunulmuştur. Çizelge 4.2 de görüldüğü üzere, kentsel katılımcıların yaş ortalaması (yıl) 40.6 olup, % 12.8'i 20-30 yaş, % 76.1'i 31-50 yaş ve % 11.1'i 51 ve üzeri yaş grubunda yer almıştır. Kırsal katılımcıların yaş ortalaması (yıl) ise 41.7 (yıl) olup, % 5.4'ü 20-30 yaş, % 77.2'si 31-50 yaş ve % 17.4'ü 51 ve üzeri yaş grubunda yer almaktadır.

Ankara'da yapılan bir çalışmada ankete katılan bireylerin % 36.4'ü 25-30, % 29.3'ü 31-36, % 13.9'u 43-48 ve % 1.4'ü 19-24 yaş aralığında yer almıştır (İmamoğlu, 2018). Ordu ili Kabataş ilçesinde yaşayan ailelerin meyve-sebze tüketim durumlarını saptamak amacıyla yürütülen bir çalışmada düşük sosyoekonomik düzeye (DSED) sahip katılımcıların % 21.1'i 19-30 yaş, % 38'i 31-42 yaş, % 28.6'sı 43-54 yaş ve % 8.2'si 55 ve üstü yaş grubunda yer alırken, yüksek sosyoekonomik düzeye (YSED) sahip katılımcıların % 22'si 19-30 yaş, % 4.7'si 31-42 yaş, % 32.7'si 43-54 yaş ve % 0.6'sı da 55 ve üstü yaş grubunda yer almıştır (Onur ve ark., 2017). Edirne ili Keşan ilçesinde yapılan benzer bir çalışmada ise tüketicilerin % 83'ünün yaşlarının 15 ile 49 yaş aralığında olduğu saptanmıştır (Doğan ve ark., 2014).

Çizelge 4.2. Katılıcıların yaş gruplarına göre dağılımı

Yaş grupları	Kentsel Alan		Kırsal Alan		Toplam	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
20-30	23	12.8	5	5.4	28	10.3
31-50	137	76.1	71	77.2	208	76.5
51 ve üzeri	20	11.1	16	17.4	36	13.2
Toplam	180	100.0	92	100.0	272	100.0
Ortalama yaş	**40.6**		**41.7**			

Katılımcıların cinsiyete göre dağılımları Çizelge 4.3'te verilmiştir. Çizelge 4.3' te görüldüğü üzere, kentsel katılımcıların % 75.6'sı erkek, % 24.4'ü kadın iken kırsal katılımcıların % 87'si erkek, %13'ü ise kadındır.

Edirne (Keşan)'da yapılan bir çalışmada katılımcıların % 44'ünün erkek, % 56'sının kadın (Doğan ve ark., 2014), Ankara'da yapılan bir çalışmada katılımcıların % 51.7'sinin erkek, % 48.3'ünün kadın (İmamoğlu, 2018), Aydın'da yapılan bir çalışmada katılımcıların % 54'ünün erkek, % 46'sının kadın (Okumuş, 2018), Ankara (Yenimahalle)'de yapılan bir çalışmada ise katılımcıların % 51'inin erkek, % 49'unun kadın (Tanyeri, 2020) olduğu belirlenmiştir.

Çizelge 4.3. Katılımcıların cinsiyete göre dağılımları

Cinsiyet	Kentsel Alan		Kırsal Alan		Toplam	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Erkek	136	75.6	80	87.0	216	79.4
Kadın	44	24.4	12	13.0	56	20.6
Toplam	180	100.0	92	100.0	272	100.0

Katılımcıların medeni durumuna göre dağılımları Çizelge 4.4'te sunulmuştur. Çizelge 4.4'te görüldüğü üzere, kentsel katılımcıların % 97.8'i evli iken, kırsal katılımcıların % 100'ü evlidir (Çizelge 4.4).

Benzer çalışmalarda katılımcıların evli olma oranı % 60 (Doğan ve ark., 2014), % 63.9 (İmamoğlu, 2018), % 61.3 (Okumuş, 2018), % 81.20 (Yüzbaşıoğlu, 2018) ve % 57.9 (Tanyeri, 2020) olarak tespit edilmiştir.

Çizelge 4.4. Katılımcıların medeni durumu

Medeni hal	Kentsel Alan		Kırsal Alan		Toplam	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Evli	176	97.8	92	100.0	268	98.5
Bekâr	4	2.2	0	0.0	4	1.5
Toplam	180	100.0	92	100.0	272	100.0

Katılımcıların eğitim durumlarına göre dağılımları Çizelge 4.5'te verilmiştir. Çizelge 4.5'te görüldüğü üzere kentsel alanda yaşayan katılımcıların % 7.8'i okur yazar değilken, % 7.8'i okur yazar, % 32.8'i ilkokul, % 21.7'si ortaokul, % 19.4'ü lise ve % 10.6'sı lisans mezunudur. Kırsal alanda yaşayan katılımcıların ise % 12'si okuryazar değilken, % 12'si sadece okuryazar, % 47.8'i ilkokul, % 10.9'u ortaokul, % 16.3'ü lise ve % 1.1'i lisans mezunudur (Çizelge 4.5).

Aydın'da yapılan bir çalışmada katılımcıların % 17'sinin ilkokul, % 13.5'inin ortaokul, % 30.3'ünün lise, % 35.5'inin üniversite ve % 3.7'sinin yüksek lisans mezunu olduğu saptanmıştır (Okumuş, 2018). Ankara (Yenimahalle)'da yapılan bir çalışmada ise tüketicilerin % 28.57'si ilkokul, % 32.14'ü lise, % 10.71'i ön lisans, % 28.57'si lisans mezunu iken orta ve yüksek gelir grubunun yarısından fazlasının lisans mezunu olduğu belirlenmiştir (İmamoğlu, 2020).

Çizelge 4.5. Katılımcıların eğitim durumlarına göre dağılımları

Eğitim	Kentsel Alan		Kırsal Alan		Toplam	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Okur-yazar değil	14	7.8	11	12	25	9.2
Okur-yazar	14	7.8	11	12	25	9.2
İlkokul	59	32.8	44	47.8	103	37.9
Ortaokul	39	21.7	10	10.9	49	18.0
Lise	35	19.4	15	16.3	50	18.4
Lisans	19	10.6	1	1.1	20	7.4
Toplam	180	100.0	92	100.0	272	100.0

Katılımcıların hane reisi olma durumu Çizelge 4.6'da verilmiştir. Buna göre kentsel katılımcıların % 80'i hane reisi iken, kırsal katılımcıların % 85.9'u hane reisidir.

Çizelge 4.6. Katılımcıların hane reisi olma durumu

Hane reisi	**Kentsel Alan**		**Kırsal Alan**		**Toplam**	
	Frekans	**%**	**Frekans**	**%**	**Frekans**	**%**
Evet	144	80.0	79	85.9	223	82.0
Hayır	36	20.0	13	14.1	49	18.0
Toplam	180	100.0	92	100.0	272	100.0

Hanedeki çocuk sayısı Çizelge 4.7'de verilmiştir. Katılımcıların % 96.7'si çocuk sahibidir. Kentsel katılımcıların çoğunluğunun (% 27.8) dört çocuğa sahip oldukları tespit edilirken, kırsal katılımcıların çoğunluğunun (% 28.3) üç çocuğa sahip olduğu gözlenmiştir (Çizelge 4.7).

Meyve-sebze tüketimi üzerine yapılan bir çalışmada hanelerin % 33.8'inin bir çocuğa, % 11.4'ünün ise ikiden fazla çocuğa sahip oldukları belirlenirken, % 54.8'inin hiç çocuk sahibi olmadıkları belirlenmiştir (İmamoğlu 2018).

Çizelge 4.7. Hanedeki çocuk sayısı

Çocuk sayısı	**Kentsel Alan**		**Kırsal Alan**		**Toplam**	
	Frekans	**%**	**Frekans**	**%**	**Frekans**	**%**
0	8	4.4	1	1.1	9	3.3
1	7	3.9	3	3.3	10	3.7
2	25	13.9	18	19.6	43	15.8
3	43	23.9	26	28.3	69	25.4
4	50	27.8	21	22.8	71	26.1
5	24	13.3	10	10.9	34	12.5
6	16	8.9	9	9.8	25	9.2
7	3	1.7	2	2.2	5	1.8
8	3	1.7	0	0.0	3	1.1
9	1	0.6	2	2.2	3	1.1
Toplam	180	100.0	92	100.0	272	100.0

Hanede 0-5 yaş grubundaki çocuk sayısı Çizelge 4.8'de verilmiştir. Hem kentsel hem de kırsal hanelerin çoğunda (sırasıyla % 70.6 ve % 82.6) 0-5 yaş grubunda çocuk bulunmadığı tespit edilmiştir (Çizelge 4.8).

Çizelge 4.8. Hanede 0-5 yaş grubundaki çocuk sayısı

Çocuk sayısı	**Kentsel Alan**		**Kırsal Alan**		**Toplam**	
	Frekans	**%**	**Frekans**	**%**	**Frekans**	**%**
Yok	127	70.6	76	82.6	203	74.6
1	47	26.1	10	10.9	57	21.0
2	6	3.3	6	6.5	12	4.4
Toplam	180	100.0	92	100.0	272	100.0

Hanedeki birey sayısı ve ortalama hane halkı büyüklüğü Çizelge 4.9'da verilmiştir. Ortalama hane halkı büyüklüğü 5.67 kişi olarak belirlenmiştir. TÜİK 2017 yılı adrese dayalı nüfus kayıtlarına göre Van ili ortalama hane halkı büyüklüğü 5.2 kişi olup çalışmada elde edilen hane halkı büyüklüğünün gerçek ortalamaya yakın olduğu söylenebilir.

Çizelge 4.9. Hanedeki birey sayısı ve ortalama hane halkı büyüklüğü

Birey sayısı	**Kentsel Alan**		**Kırsal Alan**		**Toplam**	
	Frekans	**%**	**Frekans**	**%**	**Frekans**	**%**
2	7	3.9	1	1.1	8	2.9
3	8	4.4	3	3.3	11	4.0
4	26	14.4	15	16.3	41	15.1
5	39	21.7	28	30.4	67	24.6
6	49	27.2	23	25.0	72	26.5
7	26	14.4	10	10.9	36	13.2
8	14	7.8	9	9.8	23	8.5
9	6	3.3	2	2.2	8	2.9
10	3	1.7	0	0.0	3	1.1
11	2	1.1	1	1.1	3	1.1
Toplam	180	100.0	92	100.0	272	100.0
Ortalama hanehalkı büyüklüğü	5.69		5.63		5.67	

Hane reisinin çalışma durumu Çizelge 4.10'da verilmiştir. Buna göre kentsel hane reislerinin % 95.6'sı, kırsal hane reislerinin ise % 100'ü çalışıyor durumdadır.

Çizelge 4.10. Hane reisinin çalışma durumu

Çalışma durumu	**Kentsel Alan**		**Kırsal Alan**		**Toplam**	
	Frekans	**%**	**Frekans**	**%**	**Frekans**	**%**
Çalışıyor	172	95.6	92	100.0	264	97.1
Çalışmıyor	8	4.4	0	0.0	8	2.9
Toplam	180	100.0	92	100.0	272	100.0

Hane reislerinin mesleklerine ilişkin bilgiler Çizelge 4.11'de verilmiştir. Çizelge 4.11 incelendiğinde; kentsel hane reislerinin % 21.7'sinin memur, % 26.7'sinin işçi, % 18.3'ünün esnaf, % 6.7'sinin emekli, % 3.9'unun çiftçi ve % 22.8'inin diğer meslek gruplarına mensup oldukları belirlenmiştir. Kırsal hane reislerinin ise % 3.3'ünün memur, % 18.5'inin işçi, % 16.3'ünün esnaf, % 8.7'sinin emekli, % 48.9'unun çiftçi ve % 4.3'ünün diğer meslek gruplarından olduğu tespit edilmiştir (Çizelge 4.11).

Aydın'da yapılan bir çalışmada hane reislerinin % 36.0'sının işçi, % 30.3'ünün serbest meslek, % 13'ünün memur, % 6.7'sinin ise işsiz olduğu saptanmıştır (Okumuş, 2018).

Çizelge 4.11. Hane reisinin mesleği

Meslek	**Kentsel Alan**		**Kırsal Alan**		**Toplam**	
	Frekans	**%**	**Frekans**	**%**	**Frekans**	**%**
Memur	39	21.7	3	3.3	42	15.4
İşçi	48	26.7	17	18.5	65	23.9
Esnaf	33	18.3	15	16.3	48	17.6
Emekli	12	6.7	8	8.7	20	7.4
Çiftçi	7	3.9	45	48.9	52	19.1
Diğer	41	22.8	4	4.3	45	16.5
Toplam	180	100.0	92	100.0	272	100.0

Evin hanımının çalışma durumu Çizelge 4.12'de verilmiştir. Çizelge 4.12'de görüldüğü üzere kentsel katılımcıların % 98.9'u, kırsal katılımcıların ise tamamı, ev hanımının ev dışında ücretli herhangi bir işte çalışmadığını ifade etmişlerdir.

Gül ve ark. (2008) tarafından yapılan benzer bir çalışmada hanelerin %22.2'sinde ev hanımının ev dışında ücretli herhangi bir işte çalışmakta olduğu belirtilmiştir.

Çizelge 4.12. Evin hanımının çalışma durumu

Çalışma durumu	**Kentsel Alan**		**Kırsal Alan**		**Toplam**	
	Frekans	**%**	**Frekans**	**%**	**Frekans**	**%**
Çalışıyor	2	1.1	0	0.0	2	0.7
Çalışmıyor	178	98.9	92	100.0	270	99.3
Toplam	180	100.0	92	100.0	272	100.0

Kentsel katılımcıların % 91.1'inin, kırsal katılımcıların ise tamamının (% 100'ünün) sosyal güvenceye sahip olduğu gözlenmiştir (Çizelge 4.13).

Çizelge 4.13. Sosyal güvence durumu

Sosyal güvence	**Kentsel Alan**		**Kırsal Alan**		**Toplam**	
	Frekans	**%**	**Frekans**	**%**	**Frekans**	**%**
Var	164	91.1	92	100.0	256	94.1
Yok	16	8.9	0	0.0	16	5.9
Toplam	180	100.0	92	100.0	272	100.0

Hanelerin aylık ortalama gelir dağılımı Çizelge 4.14'te verilmiştir. Kentsel hanelerin aylık ortalama geliri 3050.44 TL olarak belirlenmiş olup, % 2.2'sinin 1000 TL'den az, % 57.8'inin 1001-3000 TL arası ve % 40'ının 3001 TL ve üzeri aylık gelire sahip olduğu tespit edilmiştir (Çizelge 4.14). Kırsal hanelerin ise aylık ortalama geliri 2336.96 TL olup % 5.4'ünün 1000 TL'den az, %70.7'inin 1001-3000 TL arası ve % 23.9'unun 3001 TL ve üzeri aylık gelire sahip olduğu tespit edilmiştir (Çizelge 4.14).

Doğan ve ark. (2014) tarafından Edirne (Keşan)'da yapılan benzer bir çalışmada, tüketicilerin % 28.50'sinin 1000-1500 TL, % 24.50'sinin 1501-2000 TL ve %

23.00'ünün 2001-2500 TL arası gelire sahip olduğu belirtilmiştir. Onur ve ark. (2017) tarafından Ordu'da yapılan çalışmada, hanelerin % 48.1'inin aylık toplam gelirlerinin 1.201 TL ve üzerinde olduğu saptanmıştır. DSED'deki ailelerin % 43.3'ünün toplam aylık gelirlerinin 301-600 TL arasında olduğu, YSED' deki ailelerin ise tamamının toplam aylık gelirinin 1.201 TL ve üzerinde olduğu belirlenmiştir.

Çizelge 4.14. Hanelerin aylık ortalama gelir dağılımı

Gelir grubu	**Kentsel Alan**		**Kırsal Alan**		**Toplam**	
	Frekans	**%**	**Frekans**	**%**	**Frekans**	**%**
1000 TL'den az (Düşük)	4	2.2	5	5.4	9	3.3
1001-3000 TL (Orta)	104	57.8	65	70.7	169	62.1
3001 TL üzeri (Yüksek)	72	40.0	22	23.9	94	34.6
Toplam	180	100.0	92	100.0	272	100.0

Kentsel katılımcıların % 37.2'si apatman dairesinde, % 62.8'i müstakil bahçeli evde yaşadıklarını belirtirken, kırsal katılımcıların % 100'ü müstakil bahçeli evde yaşadıklarını bildirmiştir (Çizelge 4.15).

Çizelge 4.15. Oturulan evin yapısı

Evin yapısı	**Kentsel Alan**		**Kırsal Alan**		**Toplam**	
	Frekans	**%**	**Frekans**	**%**	**Frekans**	**%**
Apartman dairesi	67	37.2	0	0.0	67	24.6
Müstakil bahçeli	113	62.8	92	100.0	205	75.4
Toplam	180	100.0	92	100.0	272	100.0

Kentsel katılımcıların % 71.7'si ev sahibi, % 28.3'ü kiracı olduklarını belirtirken, kırsal katılımcıların tamamı ev sahibi olduklarını belirtmiştir (Çizelge 4.16).

Tanyeri (2020), Ankara ili Yenimahalle ilçesinde yapmış olduğu benzer bir çalışmada, ankete katılan tüketicilerin büyük çoğunluğunun ev sahibi olduğunu

bildirmiştir. Araştırıcı, ayrıca orta ve düşük gelirli ailelerde ev sahibi olma oranının daha yüksek olduğunu bildirmiştir.

Çizelge 4.16. Oturulan evin mülkiyet durumu

Mülkiyet durumu	Kentsel Alan		Kırsal Alan		Toplam	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Mülk	129	71.7	92	100.0	221	81.3
Kira	51	28.3	0	0.0	51	18.8
Toplam	180	100.0	92	100.0	272	100.0

Hem kentsel (% 99.4) hem de kırsal (% 98.9) katılımcıların neredeyse tamamı kronik bir hastalığa sahip olmadıkalarını ifade etmişlerdir (Çizelge 4.17).

Çizelge 4.17. Kronik hastalık durumu

Kronik hastalık	Kentsel Alan		Kırsal Alan		Toplam	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Var	1	0.6	1	1.1	2	0.7
Yok	179	99.4	91	98.9	270	99.3
Toplam	180	100.0	92	100.0	272	100.0

Katılımcıların diğer sosyoekonomik özellikleri Çizelge 4.18'de verilmiştir. Giyim, eğitim, gıda, kira, ulaşım vb. gibi kalemler için yapılan aylık ortalama harcama Kentsel katılımcılarda 2168.72 TL iken, kırsal katılımcılarda 1501.09 TL dir.Kentsel katılımcıların aylık ortalama gıda (mutfak) harcaması 1035.56 TL iken kırsal katılımcıların 771.20 TL olduğu saptanmıştır. Kentsel katılımcıların aylık ortalama meyve ve sebze harcaması sırasıyla; 260.33 TL ile 270.31 TL iken kırsal katılımcıların 182.77 TL ile 195.00 TL olduğu belirlenmiştir.

Adıgüzel ve Kızılaslan (2015), hanelerin aylık ortalama meyve-sebze harcamalarının 218.99 TL olduğunu ve hanelerin gıda harcamalarının yaklaşık üçte birini meyve-sebze harcamasına ayırdığını belirtmişlerdir.

Çizelge 4.18. Katılımcıların diğer sosyoekonomik özellikleri

		Kentsel Alan		Kırsal Alan		Toplam	
Özellikler		**F**	**%**	**F**	**%**	**F**	**%**
Aylık ortalama harcama (giyim, eğitim, gıda, kira, ulaşım vb.)	1000 TL ve daha düşük	16	8.9	29	31.5	45	16.5
	1001-3000 TL	137	76.1	60	65.2	197	72.4
	3001 TLve daha yüksek	27	15.0	3	3.3	30	11.0
	Toplam	180	100.0	92	100.0	272	100.0
Aylık ortalama gıda (mutfak) harcaması	1000 TL ve daha düşük	116	64.4	80	87.0	196	72.1
	1001-200 TL	59	32.8	12	13.0	71	26.1
	2001TL ve daha yüksek	5	2.8	0	0.0	5	1.8
	Toplam	180	100.0	92	100.0	272	100.0
Aylık ortalama meyve harcaması	1000 TL ve daha düşük	116	64.4	80	87.0	196	72.1
	1001-3000 TL	64	35.6	12	13.0	76	27.9
	Toplam	180	100.0	92	100.0	272	100.0
Aylık ortalama sebze harcaması	1000 TL ve daha düşük	109	60.6	80	87.0	189	69.5
	1001-3000 TL	62	34.4	11	12.0	73	26.8
	3001 TLve daha yüksek	9	5.0	1	1.1	10	3.7
	Toplam	180	100.0	92	100.0	272	100.0

4.2. Hanelerin Meyve-Sebze Tüketim Yapısı ve Tercihleri

Araştırmada hanelerin düzenli meyve-sebze satın alıp almama durumları Çizelge 4.19'da sunulmuştur. Çizelge 4.19'da görüldüğü üzere kentsel katılımcıların % 80.6'sı, kırsal katılımcıların ise % 84.8'i düzenli meyve-sebze aldıklarını ifade etmiştir. Bu soruya "düzenli almıyorum" cevabını verenlerden, bu hanelerin hiç meyve-sebze tüketmediği ya da hiç meyve-sebze satın almadığı anlaşılmamalıdır. Diğer yandan, düzenli meyve-sebze tüketmeyenlerin ya da satın almayanların büyük çoğunluğunun gelir yetersizliği nedeniyle düzenli alamadığı belirlenmiştir.

Çizelge 4.19. Düzenli meyve-sebze alım durumu

Düzenli meyve-sebze alım durumu	**Kentsel Alan**		**Kırsal Alan**		**Toplam**	
	Frekans	**%**	**Frekans**	**%**	**Frekans**	**%**
Alıyor	145	80.6	78	84.8	223	82.0
Almıyor	35	19.4	14	15.2	49	18.0
Toplam	180	100.0	92	100.0	272	100.0

Meyve-sebze tüketen hanelerin satın alma sıklığı incelendiğinde, kentsel hanelerin % 3.4'ünün her gün, % 54.5'inin haftada birden fazla, % 30.3'ünün haftada bir, % 9.7'sinin on beş günde bir ve % 2.1'inin ayda bir meyve-sebze aldıkları

belirlenmiştir (Çizelge 4.20). Kırsal hanelerin ise her gün meyve-sebze almadığı, % 33.3'ünün haftada birden fazla, % 50'sinin haftada bir, % 12.8'inin on beş günde bir ve % 3.8'inin ayda bir meyve-sebze aldığı gözlenmiştir (Çizelge 4.20).

Adıgüzel ve Kızılaslan (2015) tüketicilerin meyve tüketim tercihleri üzerine yaptıkları çalışmalarında, tüketicilerin % 78.68'inin düzenli sebze-meyve tükettiğini ve ailelerin en yüksek oranla (% 45.59) haftada birden fazla sebze-meyve tükettiğini saptamışlardır. Tanyeri (2020), Ankara ili Yenimahalle ilçesinde hanelerin % 14'ünün haftada iki kez, % 74'ünün haftada bir kez, % 2'sinin ayda bir kez, % 1'inin ise 15 günde bir kez meyve-sebze alışverişi yaptığını belirtmiştir.

Çizelge 4.20. Hanelerin meyve-sebze satın alma sıklığı

Sıklık	**Kentsel Alan**		**Kırsal Alan**		**Toplam**	
	Frekans	**%**	**Frekans**	**%**	**Frekans**	**%**
Her gün	5	3.4	0	0.0	5	2.2
Haftada birden fazla	79	54.5	26	33.3	105	47.1
Haftada bir	44	30.3	39	50.0	83	37.2
On beş günde bir	14	9.7	10	12.8	24	10.8
Ayda bir	3	2.1	3	3.8	6	2.7
Toplam	145	100.0	78	100.0	223	100.0

Hanelerin meyve-sebze alım yerlerine göre dağılımı Çizelge 4.21'de verilmiştir. Çizelge 4.21'de görüldüğü üzere gerek kentsel (% 50) gerekse de kırsal (% 73.9) katılımcıların meyve-sebze alım yerleri olarak süper/hiper market meyve-sebze reyonunu tercih ettikleri görülmektedir.

Afyonkarahisar'da yapılan bir çalışmada, hanelerin % 33.40'ının meyve-sebzeyi pazardan, % 30.40'ının ise tanınmış marketlerden satın aldığı belirtilmiştir (Korkmaz, 2006). Akpınar ve ark. (2009), hanelerin taze meyve sebze alışverişinde süper/hipermarketlere yönelim nedenlerini ve etkili faktörlerini araştırdıkları çalışmalarında; yaş meyve-sebze tedarikini modern ve geleneksel perakendecilerden gerçekleştiren tüketicilerin demografik özelliklerinde belirgin farklılıklar gözlemişlerdir. Ayrıca, özellikle yüksek gelir ve eğitim grubu ile 35 yaş altı genç

nüfusta, taze meyve sebze tedarik kanalı olarak süper-hipermarketlerin kullanımının göreceli olarak yüksek olduğu görülmüştür.

Çizelge 4.21. Hanelerin meyve-sebze alım yerleri

Alım yerleri	Kentsel Alan		Kırsal Alan		Toplam	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Mahalle/Semt pazarı	61	34	10	10.9	71	26.2
Süper/Hiper market meyve-sebze reyonu	90	50	68	73.9	158	58.1
Bakkal	7	4	0	0	7	2.6
Manav	16	8.9	8	8.7	24	8.8
Meyve-sebze hali	6	3.3	6	6.5	12	4.3
Toplam	180	100.0	92	100.0	272	100.0

Meyve tüketilen öğün sıklığına ait bulgular Çizelge 4.22'de sunulmuştur. Buna göre hem kentsel (% 84.4) hem de kırsal (% 93.5) katılımcıların çoğunluğu, en az bir öğün meyve tükettiğini ifade ederken, kentsel katılımcıların % 12.2'si, kırsal katılımcıların ise % 6.5'i hiç meyve tüketmediğini bildirmiştir.

Çizelge 4.22. Hanelerin meyve tükettiği öğün sıklığı

Öğün Sıklığı	Kentsel Alan		Kırsal Alan		Toplam	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Bir öğün	152	84.4	86	93.5	238	87.5
İki öğün	6	3.3	0	0.0	6	2.2
Tüketmiyorum	22	12.2	6	6.5	28	10.3
Toplam	180	100.0	92	100.0	272	100.0

Hanelerin sebze tükettiği öğün tercihleri Çizelge 4.23'te verilmiştir. Buna göre hem kentsel (% 90.6) hem de kırsal (% 92.5) hanelerin en çok sebze tükettiği öğün olarak akşam yemeği ön plana çıkmıştır.

Çizelge 4.23. Hanelerin sebze tükettiği öğün tercihi

Öğün	Kentsel Alan		Kırsal Alan		Toplam	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Sabah kahvaltısı	3	1.7	0	0.0	3	1.1
Öğle yemeği	11	6.1	4	4.3	15	5.5
Akşam yemeği	163	90.6	85	92.5	248	91.2
Ara öğünler	3	1.7	3	3.3	6	2.2
Toplam	180	100.0	92	100.0	272	100.0

Hanelerin meyve tükettiği öğün tercihleri Çizelge 4.24'te verilmiştir. Çizelge 4.24'te görüldüğü üzere, kentsel katılımcıların % 62.2'si akşam yemeğinde meyve tüketmeyi tercih ettiğini belirtirken, kırsal katılımcılar ara öğünlerde (% 85.9) meyve tükettiklerini bildirmişlerdir.

Çizelge 4.24. Hanelerin meyve tükettiği öğün tercihi

Öğün	Kentsel Alan		Kırsal Alan		Toplam	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Öğle yemeği	5	2.8	0	0	5	1.8
Akşam yemeği	112	62.2	13	14.1	125	46.0
Ara öğünler	63	35	79	85.9	142	52.2
Toplam	180	100.0	92	100.0	272	100.0

Ordu'da farklı sosyoekonomik düzeydeki hanelerin meyve-sebze tüketimleri üzerine yapılan bir çalışmada, hanelerin % 40.3'ünün akşam yemeğinde, % 20.3'ünün ara öğünlerde, % 19.7'sinin ise sabah ve öğle yemeğinde meyve-sebze tükettikleri tespit edilmiştir. Çalışmada ayrıca DSED'deki bireylerin %40.9'unun, YSED' deki bireylerin ise % 39.6'sının meyve-sebzeyi çoğunlukla akşam yemeğinde tükettikleri belirlenmiştir (Onur ve ark., 2017).

Hanede çocukların meyve tüketim durumu Çizelge 4.25'te verilmiştir. Buna göre kentsel hanelerdeki çocukların % 86.1'i, kırsal hanelerdeki çocukların ise % 93.5'i meyve tüketmektedir.

Çizelge 4.25. Hanede çocukların meyve tüketim durumu

Tüketim	Kentsel Alan		Kırsal Alan		Toplam	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Evet	155	86.1	86	93.5	241	88.6
Hayır	25	13.9	6	6.5	31	11.4
Toplam	180	100.0	92	100.0	272	100.0

Hanedeki çocukların sebze tüketim durumu Çizelge 4.26'da verilmiştir. Buna göre kentsel hanelerdeki çocukların % 84.4'ü, kırsal hanelerdeki çocukların ise % 77.2'si sebze tüketmektedir.

Çizelge 4.26. Hanede çocukların sebze tüketim durumu

Tüketim	Kentsel Alan		Kırsal Alan		Toplam	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Evet	152	84.4	71	77.2	223	82.0
Hayır	28	15.6	21	22.8	49	18.0
Toplam	180	100.0	92	100.0	272	100.0

Hanelerin meyve-sebze tüketim şekli Çizelge 4.27'de sunulmuştur. Çizelge 4.27 incelendiğinde, hem kentsel (% 92.8) hem de kırsal (% 71.7) hanelerin büyük bir çoğunluğunun taze tüketimi tercih ettikleri görülmüştür.

Uzundikme ve Çakıroğlu (2007), Ankara'da yaşlıların meyve-sebze tüketim şekilleri ile ilgili çalışmalarında taze tüketimin ilk sırada yer aldığını belirlemişlerdir.

Çizelge 4.27. Hanelerin meyve-sebze tüketim şekli

Tüketim şekli	Kentsel Alan		Kırsal Alan		Toplam	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
(1)Taze	167	92.8	66	71.7	233	85.7
(2)Kurutulmuş	0	0.0	3	3.3	3	1.1
(1), (2)	13	7.2	23	25.0	36	13.2
Toplam	180	100.0	92	100.0	272	100.0

Hanede meyve-sebze tüketiminin yeterli olup olmadığının kentsel ve kırsal alana göre dağılımı Çizelge 4.28'de verilmiştir. Çizelge 4.28'de görüldüğü üzere, hem kentsel (% 55) hem de kırsal (% 79.3) katılımcıların büyük bir çoğunluğu, meyve-sebze tüketimlerinin yetersiz olduğu konusunda hemfikir olmuştur.

Çizelge 4.28. Hanede meyve-sebze tüketiminin yeterli olup olmaması

Tüketim	**Kentsel Alan**		**Kırsal Alan**		**Toplam**	
	Frekans	**%**	**Frekans**	**%**	**Frekans**	**%**
Yeterli	81	45.0	19	20.7	100	36.8
Yetersiz	99	55.0	73	79.3	172	63.2
Toplam	180	100.0	92	100.0	272	100.0

Kentsel hanelerin %51.7'si; kırsal hanelerin ise %53.3'ü patates, soğan, turp gibi yumrulu sebzeleri en çok tükettiklerini ifade etmiştir (Çizelge 4.29).

Çizelge 4.29. Hanede en çok tüketilen sebze

Sebze türü	**Kentsel Alan**		**Kırsal Alan**		**Toplam**	
	Frekans	**%**	**Frekans**	**%**	**Frekans**	**%**
Koyu Yeşil Yapraklı Sebzeler	34	18.9	13	14.1	47	17.4
Kırmızı ve Turuncu Sebzeler	11	6.1	1	1.1	12	4.4
Yumrulu Sebzeler	93	51.7	49	53.3	142	52.3
Diğer Sebzeler	42	23.4	29	31.5	71	26.2
Toplam	180	100.0	92	100.0	272	100.0

Rakıcıoğlu ve ark. (2002) yapmış oldukları çalışmalarında katılımcıların en çok tercih ettikleri sebzeleri; lahana (% 35.0), ıspanak (% 13.0), bezelye (% 9.5) ve patlıcan (% 9.5) olarak sıralamışlardır. Araştırıcılar ayrıca katılımcıların kış mevsiminde en fazla tükettikleri sebzenin (haftada bir kez ile) patates (% 40) olduğunu belirtmişlerdir. Akbay ve ark. (2008) TÜİK tarafından derlenmiş olan kesit veriler kullanılarak Türkiye'de hanehalkları tarafından tüketilen önemli gıda ürünlerine yönelik çalışmalarında; hanelerin en fazla tercih ettikleri sebzelerin başında domates (% 91), taze biber (% 67.4) ve patlıcanın (% 55.1) geldiğini saptamışlardır. Onur ve ark. (2017) Ordu ilindeki DSED' deki ailelerin en çok tükettikleri sebzeleri sırasıyla; domates, taze ve kuru

fasulye, havuç, kabak, karalâhana, ıspanak, lahana, patates, sarımsak ve kuru soğan olarak birdirirken, YSED' deki ailelerin ise en çok; domates, kuru fasulye, havuç, kabak, ıspanak, patates, sarımsak ve kuru soğan tükettiğini bildirmişlerdir.

Hem kentsel (% 81) hem de kırsal (% 34.7) hanelerin en çok tükettiği meyve turunçgiller olmuştur (Çizelge 4.30).

Çizelge 4.30. Hanede en çok tüketilen meyve

Meyve	**Kentsel Alan**		**Kırsal Alan**		**Toplam**	
	Frekans	**%**	**Frekans**	**%**	**Frekans**	**%**
Yumuşak Çekirdekli Meyveler	47	26.1	29	31.6	76	27.9
Sert Çekirdekli Meyveler	17	9.4	7	7.6	24	8.8
Sert Kabuklu Meyveler	26	14.5	23	25	49	18
Turunçgiller	81	45	32	34.7	113	41.6
Diğer Meyveler	9	5	1	1.1	10	3.7
Toplam	180	100.0	92	100.0	272	100.0

Rakıcıoğlu ve ark. (2002) yapmış oldukları çalışmalarında, katılımcıların en çok tercih ettikleri meyvelerin elma (% 23.5), muz (% 20.0), karpuz (% 9.5) ve çilek (% 9) olduğunu belirlemişlerdir. Aynı araştırmada, kış mevsiminde en fazla tüketilen meyvenin (haftada bir kez ile) % 44 ile limon olduğu ifade edilmiştir. Akbay ve ark. (2008) Türkiye'deki hanelerin en çok tükettikleri meyveleri % 62.0 ile elma, % 42 ile portakal ve limon ve % 28 ile sofralık üzüm ve karpuz olarak belirtmişlerdir. Uçar ve Çakıroğlu (2012) meyve tüketimine yönelik yaptıkları çalışmalarında katılımcıların en çok tercih ettikleri meyveleri sırasıyla portakal, elma ve muz olarak sıralamışlardır. Adıgüzel ve Kızılaslan (2015) İstanbul ili Küçükçekmece ilçesinde tüketicilerin en çok tükettikleri meyveleri mandalina (% 98.53), portakal (% 9816), limon (% 95.96), muz (% 92.65), greyfurt (% 26.10) ve hurma (% 36.4) olarak bildirmişlerdir. Onur ve ark. (2017), Ordu ilinde farklı sosyoekonomik düzeydeki (DSED ve YSED) ailelerde meyve tüketimlerinin; sonbahar-kış dönemlerinde greyfurt, nar ve kivi, ilkbahar-yaz döneminde ise böğürtlen, karpuz, kavun, şeftali, nektarin ve yeni dünya şeklinde olduğunu belirtmişlerdir.

Hem kentsel (% 56.7) hem de kırsal (% 63) hanelerin büyük bir kısmının, taze meyve-sebzeyi, kuru baklagile tercih ettikleri saptanmıştır (Çizelge 4.31). Günümüzde

besin tüketim eğilimi incelendiğinde, taze meyve-sebze tüketiminin azaldığı; kuru baklagil, yumurta ve şeker tüketiminin ise arttığı söylenebilir. Ancak bu çalışmada meyve-sebze tüketiminin artmış olduğu saptanmış olup, Onur ve ark. (2017)'nın çalışması da bu bulguyu destekler niteliktedir.

Çizelge 4.31. Hanede taze meyve-sebze ya da kuru baklagil tüketimi durumu

Tüketim	Kentsel Alan		Kırsal Alan		Toplam	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
(1) Sebze ve meyve	102	56.7	58	63.0	160	58.8
(2) Kuru baklagil	74	41.1	33	35.9	107	39.3
(1), (2)	4	2.2	1	1.1	5	1.8
Toplam	180	100.0	92	100.0	272	100.0

"Meyve-sebzelerin her mevsim kullanılması için dondurma yöntemi ve benzeri yöntemler kullanıyor musunuz?" sorusuna kentesel katılımcıların % 80.6'sı, kırsal katılımcıların ise tamamı "kullanıyorum" demiştir (Çizelge 4.32).

Hanelerin % 66.7'sinin meyve-sebzeleri dondurarak sakladığı tespit edilmiştir (Işık, 1998). İzmir'de yapılan bir çalışmada, tüketicilerin % 89.21'inin sebzeleri dondurarak sakladığı belirlenmiştir (Özçıngırak ve Engindeniz, 2019)

Çizelge 4.32. Meyve-sebzelerin her mevsim kullanılması için dondurma yönteminin kullanılıp kulanılmadığı

Dondurma yöntemi	Kentsel Alan		Kırsal Alan		Toplam	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Kullanıyorum	145	80.6	92	100.0	237	87.1
Kullanmıyorum	35	19.4	0	0.0	35	12.9
Toplam	180	100.0	92	100.0	272	100.0

Hem kentsel (% 52.6) hem de kırsal (% 48.9) hanelerin, sebzelerin tüketiminde kullandıkları muhafaza yöntemi konserve olmuştur (Çizelge 4.33).

Kayseri'de ev hanımlarının sebzeleri saklama yöntemleri üzerine yapılan bir çalışmada düşük % 21.5, orta % 36.3 ve yüksek % 36.0 sosyoekonomik düzeylerdeki ev hanımlarının sebzeleri dondurarak, aynı katılımcıların (sırasıyla % 50.0, % 60.4 ve %

51.1) meyveleri ise reçel veya marmelat yaparak sakladıkları tespit edilmiştir (Çiçek ve ark., 2005). Türkiye'de, özellikle ana yemek ve salata olarak yenen sebzelerin ve tatlı yerine tercih edilen meyvelerin tüketimi; bölgeler, mevsimler ve tarım olanakları gibi tüketici dışı nedenler ve tüketicinin alışkanlıklarına göre değişmektedir (Anonim 2016). Meyve-sebzeler taze olarak tüketildiği gibi gıda sanayinde konserve, kurutma, şoklama ve dondurma gibi değişik şekillerde işlenmiş olarak da kullanılabilmektedir. Bunun yanı sıra etli ve zeytinyağlı yemeklerde, çorbalarda, garnitür olarak salatalarda, pasta, börek ve tatlılarda, turşu ve reçel yapımında kullanılmaktadır. Her mevsim tüketim olanağı sunması nedeniyle dondurulmuş gıda tüketimi yaygınlaşmaktadır. Bununla ilgili olarak hanelerin geliri ile dondurulmuş gıda tüketimi ve satın alma sıklığı arasında yüksek pozitif korelasyon gözlenmiştir (Gündüz ve Emir 2010; Anonim 2012).

Çizelge 4.33. Sebzelerin tüketiminde kullanılan muhafaza yöntemi

Muhafaza yöntemi	**Kentsel Alan**		**Kırsal Alan**		**Toplam**	
	Frekans*	**%**	**Frekans***	**%**	**Frekans***	**%**
Turşu	31	20	31	33.7	62	25.2
Kurutma	8	5.1	9	9.8	17	6.9
Salça	14	9	3	3.3	17	6.8
Dondurarak	20	12.9	4	4.4	24	9.7
Konserve	81	52.6	45	48.9	126	51.2
Toplam	154	100.0	92	100.0	246	100.0

* Bu soruya katılımcılardan cevap vermeyenler olmuştur.

Meyvelerin tüketiminde kullanılan muhafaza yöntemi Çizelge 4.34'te verilmiştir. Buna göre kentsel (% 57.1) haneler meyveleri kurutarak muhafaza ederken kırsal (% 64.1) hanelerin meyveleri reçel yaparak muhafaza ettikleri anlaşılmıştır.

Kentesel haneler; meyve ve sebzeleri muhafaza nedeni olarak % 39.8 ile "fiyatının pahalı olduğu dönemlerde tüketebilmek" olarak belirtirken, kırsal haneler % 40.2 ile "üretiminin olmadığı dönemlerde bulunmasını sağlamak" olarak belirtmişlerdir (Çizelge 4.35).

Çizelge 4.34. Meyvelerin tüketiminde kullanılan muhafaza yöntemi

Muhafaza yöntemi	Kentsel Alan		Kırsal Alan		Toplam	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Reçel	49	31.7	59	64.1	108	43.8
Marmelat	1	0.6	2	2.2	3	1.2
Kurutulmuş	88	57.1	30	32.7	118	47.9
Dondurarak	15	9.7	1	1.1	16	6.5
Konserve	1	0.6	0	0.0	1	0.4
Toplam	154	100.0	92	100.0	246	100.0

* Bu soruya katılımcılardan cevap vermeyenler olmuştur.

Çizelge 4.35. Meyve ve sebzeleri muhafaza etme nedeni

Muhafaza nedeni	Kentsel Alan		Kırsal Alan		Toplam	
	F*	%	F*	%	F*	%
Fiyatının pahalı olduğu dönemlerde tüketebilmek için	62	39.8	30	32.7	92	37
Kendi üretimimden dolayı bol miktarda olduğu için	8	5.1	11	12	19	7.6
Bozulmasını engellemek için	27	17.3	11	11.9	38	15.4
Üretiminin olmadığı dönemlerde bulunmasını sağlamak için	58	37.1	37	40.2	95	38.4
Tat-aroma özelliklerini uzun süre koruyabilmek için	-	-	-	-	-	-
Karışım haline getirerek besin değerini arttırmak için	-	-	-	-	-	-
Toplam	155	100.0	89	100.0	244	100.0

F: Frekans, *Bu soruya katılımcılardan cevap vermeyenler olmuştur.

Gerek kentsel gerekse de kırsal katılımcıların tamamı meyve ve sebze tüketiminde yerli ürün tercih ettiklerini belirtmişlerdir (Çizelge 4.36).

Çizelge 4.36. Meyve ve sebze tüketiminde yerli ya da ithal ürün tercihi

Yerli-İthal tercihi	Kentsel Alan		Kırsal Alan		Toplam	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Yerli	180	100.0	92	100.0	272	100.0
Toplam	180	100.0	92	100.0	272	100.0

Kentsel katılımcıların % 51.1'i meyve-sebze tüketiminde ürünün organik olmasına dikkat ettiğini belirtirken, kırsal katılımcıların % 77.2'si dikkat etmediklerini ifade etmişlerdir (Çizelge 4.37).

Organik ürünler üzerine yapılan bir çalışmada, katılımcıların % 61.2'sinin organik meyve-sebze tükettiği tespit edilmiştir (Sarıkaya, 2007). Bingöl'de yapılan bir çalışmada tüketicilerin % 60.6 oranında organik meyve-sebze tükettiği saptanmıştır (İnci ve ark., 2014). İnci ve ark. (2017)'nın Diyarbakır'da yaptığı çalışmada ise % 45.5 oranında organik meyve-sebze tüketildiği rapor edilmiştir. Yüzbaşıoğlu (2018)'nun, Tokat'ta organik sebze-meyve tüketimini etkileyen faktörlerin belirlenmesi üzerine yaptığı çalışmasında, katılımcıların yarıdan fazlasının (% 55.87) organik meyve-sebzeyi tüketmediği, % 44.13'ünün ise düzenli tükettiği gözlenmiştir.

Çizelge 4.37. Meyve-sebze tüketiminde organik olmasına dikkat etme durumu

Organik	**Kentsel Alan**		**Kırsal Alan**		**Toplam**	
	Frekans	**%**	**Frekans**	**%**	**Frekans**	**%**
Evet	92	51.1	21	22.8	113	41.5
Hayır	88	48.9	71	77.2	159	58.5
Toplam	180	100.0	92	100.0	272	100.0

Meyve ve sebzelerin, besin değeri içeriği ve ekonomik olması bakımından mevsiminde, bol bulunduğu ve ucuz olduğu dönemlerde tüketilmesi daha uygundur. Kentsel katılımcıların % 91.7'si, kırsal katılımcıların ise tamamı meyve-sebze tüketiminde mevsime dikkat ettiklerini ifade etmişlerdir (Çizelge 4.38).

Çizelge 4.38. Meyve-sebze tüketiminde mevsime dikkat etme durumu

Mevsim dikkat etme	**Kentsel Alan**		**Kırsal Alan**		**Toplam**	
	Frekans	**%**	**Frekans**	**%**	**Frekans**	**%**
Evet	165	91.7	92	100.0	257	94.5
Hayır	15	8.3	0	0.0	15	5.5
Toplam	180	100.0	92	100.0	272	100.0

Gerek kentsel katılımcılar (% 96.1) gerekse de kırsal katılımcılar (% 100) meyve-sebze tüketiminin sağlık açısından faydalı olduğu konusunda hem fikir olmuşlardır (Çizelge 4.39).

Çizelge 4.39. Meyve-sebze tüketiminin sağlık açısından faydalılık durumu

Faydalı	**Kentsel Alan**		**Kırsal Alan**		**Toplam**	
	Frekans	**%**	**Frekans**	**%**	**Frekans**	**%**
Evet	173	96.1	92	100.0	265	97.4
Hayır	7	3.9	0	0.0	7	2.6
Toplam	180	100.0	92	100.0	272	100.0

"Ailenizde en çok meyveyi kim tüketiyor?" sorusuna, kentsel katılımcıların % 55.6'sı tüm bireyler cevabı verirken, kırsal katılımcıların % 42.4'ü yetişkinler cevabını vermiştir (Çizelge 4.40).

Çizelge 4.40. Hanede en çok meyveyi tüketilme durumu

Kişi	**Kentsel Alan**		**Kırsal Alan**		**Toplam**	
	Frekans	**%**	**Frekans**	**%**	**Frekans**	**%**
Tüm bireyler	100	55.6	31	33.7	131	48.2
Çocuklar	46	25.6	22	23.9	68	25.0
Yetişkinler	34	18.9	39	42.4	73	26.8
Toplam	180	100.0	92	100.0	272	100.0

"Bir önceki yıl ile karşılaştırıldığında, meyve ve sebze tüketiminde nasıl bir değişim oldu?" sorusuna kentsel katılımcıların % 72.8'i daha az tükettiklerini ifade ederken, kırsal katılımcıların % 53.3'ü değişim olmadığını ve hemen hemen aynı miktarda tükettiklerini ifade etmişlerdir (Çizelge 4.41).

"Meyve ve sebze fiyatları konusunda ne düşünüyorsunuz?" sorusuna kentsel katılımcıların % 90.6'sı, kırsal katılımcıların ise % 96.7'si "fiyatların çok pahalı olduğu" yönünde cevap vermiştir (Çizelge 4.42).

Çizelge 4.41. Bir önceki yıla göre meyve-sebze tüketim durumu

Bir önceki yıla göre değişim	Kentsel Alan		Kırsal Alan		Toplam	
	F	%	F	%	F	%
Değişim olmadı hemen hemen aynı miktarda tüketiyoruz	31	17.2	49	53.3	80	29.4
Daha az tüketiyoruz	131	72.8	42	45.7	173	63.6
Daha fazla tüketiyoruz	18	10.0	1	1.1	19	7.0
Toplam	180	100	92	100	272	100

"Meyve ve sebze fiyatları konusunda ne düşünüyorsunuz?" sorusuna kentsel katılımcıların % 90.6'sı, kırsal katılımcıların ise % 96.7'si "fiyatların çok pahalı olduğu" yönünde cevap vermiştir (Çizelge 4.42).

Çizelge 4.42. Meyve ve sebze fiyatları konusundaki düşünce

Fiyatlar konusundaki düşünce	Kentsel Alan		Kırsal Alan		Toplam	
	F	%	F	%	F	%
Fiyatlar ucuz	5	2.8	0	0.0	7	2.6
Fiyatlar normal	12	6.7	3	3.3	15	5.5
Fiyatlar çok pahalı	163	90.6	89	96.7	250	91.9
Toplam	180	100.0	92	100.0	272	100.0

"Evde meyve ve sebze alışverişini kim yapıyor?" sorusuna kentsel katılımcıların % 46.7'si, kırasal katılımcıların ise % 98.9'u "Baba" cevabını vermiştir (Çizelge 4.43).

Çizelge 4.43. Hanede meyve ve sebze alışverişini yapan kişi

Kişi	Kentsel Alan		Kırsal Alan		Toplam	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Anne	13	7.2	0	0.0	13	4.8
Baba	84	46.7	91	98.9	175	64.3
Anne ve baba birlikte	83	46.1	1	1.1	84	30.9
Toplam	180	100.0	92	100.0	272	100.0

Hanelerin meyve-sebze satın alırken dikkat ettiği hususlar Çizelge 4.44'te verilmiştir.

Çizelge 4.44. Hanelerin meyve-sebze satın alırken dikkat ettiği hususlar

		Kentsel Alan		Kırsal Alan		Toplam	
Özellikler		**F**	**%**	**F**	**%**	**F**	**%**
Tazelik	Hiç önemli değil	1	0.6	0	0.0	1	0.4
	Önemli değil	3	1.7	2	2.2	5	1.9
	Kararsız	-	-	-	-	-	-
	Önemli	51	28.3	52	56.5	105	38.6
	Çok önemli	125	69.4	38	41.3	161	59.2
	Toplam	180	100.0	92	100.0	272	100.0
Sağlık açısından güvenilirlik	Hiç önemli değil	-	-	-	-	-	-
	Önemli değil	-	-	-	-	-	-
	Kararsız	4	2.2	2	2.2	6	2.2
	Önemli	49	27.2	45	48.9	94	34.6
	Çok önemli	127	70.6	45	48.9	172	63.2
	Toplam	180	100.0	92	100.0	272	100.0
Hijyen	Hiç önemli değil	-	-	-	-	-	-
	Önemli değil	-	-	-	-	-	-
	Kararsız	2	1.1	0	0.0	2	0.7
	Önemli	60	33.3	57	62.0	117	43.0
	Çok önemli	118	65.6	35	38.0	153	56.3
	Toplam	180	100.0	92	100.0	272	100.0
Tat ve lezzet	Hiç önemli değil	-	-	-	-	-	-
	Önemli değil	1	0.6	0	0.0	1	0.4
	Kararsız	3	1.7	5	5.4	8	2.9
	Önemli	64	35.6	50	54.3	114	41.9
	Çok önemli	112	62.2	37	40.2	149	54.8
	Toplam	180	100.0	92	100.0	272	100.0
İlaç, hormon ve katkı maddesi taşımaması	Hiç önemli değil	1	0.6	0	0.0	1	0.4
	Önemli değil	-	-	-	-	-	-
	Kararsız	6	3.3	2	2.2	8	2.9
	Önemli	67	37.2	51	55.4	118	43.4
	Çok önemli	106	58.9	39	42.4	145	53.3
	Toplam	180	100.0	92	100.0	272	100.0
Kalite ve fiyat düzeyi	Hiç önemli değil	-	-	-	-	-	-
	Önemli değil	2	1.1	0	0.0	2	0.7
	Kararsız	5	2.8	7	7.6	12	4.4
	Önemli	63	35.0	46	50.0	109	40.1
	Çok önemli	110	61.1	39	42.4	149	54.8
	Toplam	180	100.0	92	100.0	272	100.0
Besin değeri	Hiç önemli değil	-	-	-	-	-	-
	Önemli değil	1	0.6	0	0.0	1	0.4
	Kararsız	6	3.3	11	12.0	17	6.3
	Önemli	85	47.2	49	53.3	134	49.3
	Çok önemli	88	48.9	32	34.8	120	44.1
	Toplam	180	100.0	92	100.0	272	100.0

Çizelge 4.44. Hanelerin meyve-sebze satın alırken dikkat ettiği hususlar (devam)

Görünüm	Hiç önemli değil	-	-	-	-	-	-
	Önemli değil	2	1.1	0	0.0	2	0.7
	Kararsız	10	5.6	9	9.8	19	7.0
	Önemli	76	42.2	47	51.1	123	45.2
	Çok önemli	92	51.1	36	39.1	128	47.1
	Toplam	180	100.0	92	100.0	272	100.0
Doğal ve organik olması	Hiç önemli değil	-	-	-	-	-	-
	Önemli değil	1	0.6	0	0.0	1	0.4
	Kararsız	12	6.7	9	9.8	21	7.7
	Önemli	78	43.3	53	57.6	131	48.2
	Çok önemli	89	49.4	30	32.6	119	43.8
	Toplam	180	100.0	92	100.0	272	100.0
Tüketim kolaylığı	Hiç önemli değil	1	0.6	0	0.0	1	0.4
	Önemli değil	3	1.7	1	1.1	4	1.5
	Kararsız	8	4.4	14	15.2	22	8.1
	Önemli	78	43.3	49	53.3	127	46.7
	Çok önemli	90	50.0	28	30.4	118	43.4
	Toplam	180	100.0	92	100.0	272	100.0
Satıldığı yerin temizliği	Hiç önemli değil	-	-	-	-	-	-
	Önemli değil	1	0.6	0	0.0	1	0.4
	Kararsız	18	10.0	16	17.4	34	12.5
	Önemli	74	41.1	49	53.3	123	45.2
	Çok önemli	87	48.3	27	29.3	114	41.9
	Toplam	180	100.0	92	100.0	272	100.0
Etiketleme	Hiç önemli değil	1	0.6	0	0.0	1	0.4
	Önemli değil	4	2.2	0	0.0	4	1.5
	Kararsız	19	10.6	24	26.1	43	15.8
	Önemli	72	40.0	48	52.2	120	44.1
	Çok önemli	84	48.3	20	21.7	104	38.2
	Toplam	180	100.0	92	100.0	272	100.0

Çizelge 4.44'ten görüldüğü üzere, kentsel katılımcılar meyve ve sebzenin tazeliğini (% 69.4), sağlık açısından güvenilirliğini (% 70.6), hijyenini (% 65.5), tadı ve lezzetini (% 62.2), ilaç, hormon ve katkı maddesi taşımamasını (% 58.9), kalite ve fiyat düzeyini (% 61.1), besin değerini (% 48.9), görünümünü (% 51.1), doğal ve organik olmasını (% 48.9), tüketim kolaylığını (% 49.4), satıldığı yerin temizliğini (% 47.4), etiketlenmesini (% 49.4) çok önemli bulurken, kırsal katılımcılar meyve ve sebzenin tazeliğini (% 56.5), sağlık açısından güvenilirliğini (% 48.9), hijyenini (% 62.0), tadı ve lezzetini (% 54.3), ilaç, hormon ve katkı maddesi taşımamasını (% 55.4), kalite ve fiyat düzeyini (% 50.0), besin değerini (% 53.3), görünümünü (% 51.1), doğal ve organik

olmasını (% 57.6), tüketim kolaylığını (% 53.3), satıldığı yerin temizliğini (% 53.3), etiketlenmesini (% 52.2) önemli bulmuştur.

Ankara'da çalışan ve çalışmayan kadınlar üzerine yapılan bir çalışmada, tüketicilerin meyve ve sebze satın alırken görünümünün ve şeklinin düzgün olmasına, çürük olmamasına, filizlenmemiş olmasına dikkat ettikleri saptanmıştır (Ayaz ve Bilici 2007). Okumuş (2018) Aydın'da yaptığı bir çalışmada tüketicilerin en fazla meyve ve sebzenin taze olmasına dikkat ettiklerini, bunu ürünlerin doğal ve tadının iyi olmasının takip ettiğini bildirmiştir. Tanyeri (2020) Yenimahalle'de yaptığı çalışmasında tüketicilerin en fazla meyve ve sebzenin kaliteli (% 4.93), taze (% 4.92), sağlıklı (% 4.89), iyi görünümlü (% 4.77), standartlara uygun olmasına (% 4.51) ve renginin iyi (% 48) olmasına dikkat ettiklerini rapor etmiştir.

4.3. Hanelerin Bazı Demografik Özelliklerine Göre Meyve-sebze Tüketim Miktarlarının Karşılaştırılması

Kentsel ve kırsal katılımcıların, aylık ortalama meyve ve sebze harcamaları ile bazı demografik değişkenlere göre dağılımı Çizelge 4.45 ve Çizelge 4.46 'da verilmiştir.

Çizelge 4.45'te görüldüğü üzere, hem kentsel hem de kırsal katılımcılarda "Meyve tüketiminin organik olmasına dikkat ediyor musunuz" sorusuna verilen cevap ile meyve harcamaları arasında istatistik olarak önemli bir ilişki bulunmamıştır. Her ne kadar istatistik olarak önemli bulunmamış olsa da "evet" cevabını verenlerin oranının, kentsel katılımcılarda daha yüksek olma eğiliminde olduğu gözlenmiştir. Kırsal katılımcılarda aylık ortalama meyve harcaması 1000 TL den düşük olanlarda "evet" cevabı % 20 oranında gözlenirken aylık ortalama meyve harcaması "1001-3000" TL arasında olanlarda bu oran % 41.7 olmuştur.

Çizelge 4.45. Kentsel ve kırsal hanelerin aylık ortalama meyve harcamalarının bazı demografik değişkenlere göre dağılımı

		Kentsel				**Kırsal**			
		1000 TL		1001-3000 TL		1000 TL		1001-3000 TL	
		N	%	N	%	N	%	N	%
Meyvenin organik olma durumu	Hayır	58	50.0	30	46.9	64	80.0	7	58.3
	Evet	58	50.0	34	53.1	16	20.0	5	41.7
		Ki- kare = 0.161; p = 0.688				Ki- kare = 2.781; p = 0.095			
Yaş grubu	20-30	17	14.7	6	9.4	5	6.3	0	0.0
	31-50	88	75.9	49	76.6	62	77.5	9	75.0
	51 ≥	11	9.5	9	14.1	13	16.3	3	25.0
		Ki- kare = 1.681; p = 0.431				Ki- kare = 1.218; p = 0.544			
Aylık ortama gelir	≤ 1000 TL	4	3.4	0	0.0	5	6.3	0	0.0
	1001-3000	85	73.3	19	29.7	61	76.3	4	33.3
	3001 ≥	27	23.3	45	70.3	14	17.5	8	66.7
		Ki- kare = 38.582; p = **0.001**				Ki- kare = 14.019; p = **0.001**			
Hanereisinin çalışma durumu	Çalışmıyor	7	6.0	1	1.6	0	0.0	0	0.0
	Çalışıyor	109	94.0	63	98.4	80	100.0	12	100.0
		Ki- kare = 1.942; p = 0.163				Ki- kare = ----			
Sosyal güvence	Yok	11	9.5	5	7.8	0	0.0	0	0.0
	Var	105	90.5	59	92.2	80	100.0	12	100.0
		Ki- kare = 0.142; p = 0.706				Ki- kare = ----			
Toplam birey sayısı	2	5	4.3	2	3.1	1	1.3	0	0.0
	3	5	4.3	3	4.7	2	2.5	1	8.3
	4	17	14.7	9	14.1	15	18.8	0	0.0
	5	23	19.8	16	25.0	25	31.3	3	25.0
	6	34	29.3	15	23.4	20	25.0	3	25.0
	7	19	16.4	7	10.9	8	10.0	2	16.7
	8	13	11.2	12	18.8	9	11.3	3	25.0
		Ki- kare = 3.739; p = 0.712				Ki- kare = 5.562; p = 0.474			
Eğitim durumu	Okur yazar değil	9	7.8	5	7.8	10	12.5	1	8.3
	Okur yazar	11	9.5	3	4.7	11	13.8	0	0.0
	İlkokul	40	34.5	19	29.7	39	48.8	5	41.7
	Ortaokul	28	24.1	11	17.2	7	8.8	3	25.0
	Lise	22	19.0	13	20.3	13	16.3	2	16.7
	Üniversite	6	5.2	13	20.3	0	0.0	1	8.3
		Ki- kare = 11.423; p = **0.044**				Ki- kare = 11.114; p = **0.049**			
Günde kaç öğün meyve tüketildiği	1 öğün	94	81.0	58	90.6	74	92.5	12	100.0
	2 öğün	3	2.6	3	4.7	0	0.0	0	0.0
	Tüketmiyorum	19	16.4	3	4.7	6	7.5	0	0.0
		Ki- kare = 5.609; p = 0.061				Ki- kare = 0.963; p = 0.326			

Benzer şekilde Çizelge 4.46'da görüldüğü üzere, hem kentsel hem de kırsal katılımcılarda "Sebze tüketiminin organik olmasına dikkat ediyor musunuz" sorusuna verilen cevap ile sebze harcamaları arasında istatistik olarak önemli bir ilişki bulunmamış olsa da "evet" cevabını verenlerin oranının, kentsel katılımcılarda daha yüksek olma eğiliminde olduğu gözlenmiştir. Kırsal katılımcılarda ise aylık ortalama sebze harcaması 1000 TL den düşük olanlarda "evet" cevabı % 21.3 oranında

gözlenirken aylık ortalama sebze harcaması “1001-3000” TL arasında olanlarda bu oran % 36.4 olmuştur.

Çizelge 4.46. Kentsel ve kırsal hanelerin aylık ortalama sebze harcamalarının bazı demografik değişkenlere göre dağılımı

		Kentsel						Kırsal					
		≤ 1000 TL		1001-3000 TL		3001 TL ≥		≤ 1000 TL		1001-3000 TL		3001 TL ≥	
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Sebzenin organik olma durumu	Hayır	57	52.3	29	46.8	2	22.2	63	78.8	7	63.6	1	100
	Evet	52	47.7	33	53.2	7	77.8	17	21.3	4	36.4	0	0.0
		Ki- kare = 3.178; p = 0.204						Ki- kare = 1.553; p = 0.460					
Yaş grubu	20-30	14	12.8	9	14.5	0	0.0	5	6.3	0	0.0	0	0.0
	31-50	88	80.7	43	69.4	6	66.7	61	76.3	9	81.8	1	100
	51 ≥	7	6.4	10	16.1	3	33.3	14	17.5	2	18.2	0	0.0
		Ki- kare = 9.642; p = **0.047**						Ki- kare = 1.036; p = 0.904					
Aylık ortama gelir	≤ 1000 TL	4	3.7	0	0.0	0	0.0	5	6.3	0	0.0	0	0.0
	1001-3000 TL	75	68.8	26	41.9	3	33.3	61	76.3	3	27.3	1	100
	3001 TL ≥	30	27.5	36	58.1	6	66.7	14	17.5	8	72.7	0	0.0
		Ki- kare = 19.425; p = **0.001**						Ki- kare = 16.703; p = **0.002**					
Hanereisinin çalışma durumu	Çalışmıyor	5	4.6	3	4.8	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0
	Çalışıyor	104	95.4	59	95.2	9	100	80	100	11	100	1	100
		Ki- kare = 2.081; p = 0.353						Ki- kare = ----					
Sosyal güvence	Yok	9	8.3	5	8.1	2	22.2	0	0.0	0	0.0	0	0.0
	Var	100	91.7	57	91.9	7	77.8	80	100	11	100	1	100
		Ki- kare = 5.609; p =0.061						Ki- kare = ----					
Toplam birey sayısı	2	3	2.8	4	6.5	0	0.0	1	1.3	0	0.0	0	0.0
	3	4	3.7	3	4.8	1	11.1	3	3.8	0	0.0	0	0.0
	4	13	11.9	11	17.7	2	22.2	15	18.8	0	0.0	0	0.0
	5	24	22.0	14	22.6	1	11.1	25	31.3	3	27.3	0	0.0
	6	36	33.0	12	19.4	1	11.1	18	22.5	4	36.4	1	100
	7	23	21.1	2	3.2	1	11.1	8	10.0	2	18.2	0	0.0
	8	6	5.5	16	25.8	3	33.3	10	12.5	2	18.2	0	0.0
		Ki- kare = 31.382; p = **0.002**						Ki- kare = 7.303; p = 0.837					
Eğitim durumu	Okur yazar değil	7	6.4	6	9.7	1	11.1	9	11.3	1	9.1	1	100
	Okur yazar	10	9.2	2	3.2	2	22.2	11	13.8	0	0.0	0	0.0
	İlkokul	32	29.4	24	38.7	3	33.3	39	48.8	5	45.5	0	0.0
	Ortaokul	27	24.8	11	17.7	1	11.1	7	8.8	3	27.3	0	0.0
	Lise	24	22.0	10	16.1	1	11.1	14	17.5	1	9.1	0	0.0
	Üniversite	9	8.3	9	14.5	1	11.1	0	0.0	1	9.1	0	0.0
		Ki- kare = 9.970; p =0.443						Ki- kare = 19.858; p =**0.031**					
Sebze tüketilen öğünler	Sabah	92	84.4	53	85.5	7	77.8	74	92.5	11	100	1	100
	Öğle	1	0.9	3	4.8	2	22.2	0	0.0	0	0.0	0	0.0
	Akşam	16	14.7	6	9.7	0	0.0	6	7.5	0	0.0	0	0.0
		Ki- kare = 13.985; p =**0.007**						Ki- kare = 0.963; p =0.618					

Tokat’ta organik meyve-sebze tüketimini etkileyen sosyoekonomik faktörlerin analiz edildiği bir çalışma sonucunda yaş, gelir, eğitim, bireylerin çalışma durumu, eşin çalışma durumu, organik ürünleri hijyenik ve kaliteli bulma, geleneksel ürün ile organik ürünün farkını bilme, fazla ödemeye razı olma durumları ile tüketme arasında pozitif bir

ilişki olduğu gözlenirken cinsiyet arasında negatif bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Bireylerin eğitim durumları ve gelirleri artması sonucu organik meyve sebzeye olan eğilim artmış bu da organik meyve tüketiminde gelir ile doğru orantılı bir ilişki olduğunu bir kez daha doğrulamıştır (Yüzbaşıoğlu 2018).

Kentsel ve kırsal katılımcıların, aylık ortalama meyve harcamaları ile yaş grupları arasında da istatistik olarak önemli (anlamlı) bir ilişki bulunmamıştır. Diğer bir ifade ile katılımcılarda, aylık ortalama meyve harcamaları, yaş gruplarına göre değişiklik göstermemiştir. Benzer şekilde kırsal katılımcılarda, aylık ortalama sebze harcamaları ile yaş grupları arasında istatistik olarak önemli (anlamlı) bir ilişki bulunmamıştır (Çizelge 4.46). Diğer bir ifade ile kırsal katılımcılarda, aylık ortalama sebze harcamaları, yaş gruplarına göre değişiklik göstermemiştir. Ancak, kentsel katılımcılarda, aylık ortalama sebze harcamaları ile yaş grupları arasında istatistik olarak önemli (anlamlı) bir ilişki bulunmuştur. Buna göre aylık ortalama sebze harcaması 1000 TL nin altında olanların % 6.4'ü 51 yaş ve üzeri iken, aylık ortalama sebze harcaması 3001 TL ve üzeri olanların % 33.3'ü 51 yaş ve üzeridir (Çizelge 4.46).

Aylık ortalama gelir ile aylık ortalama meyve ve sebze harcamaları arasındaki ilişki hem kırsal hem de kentsel katılımcılarda istatistik olarak önemli bulunmuştur ($p<0.05$). Buna göre hem kentsel hem de kırsal katılımcılarda, "aylık ortalama gelir" arttıkça aylık ortalama meyve ve sebze harcamaları da artmaktadır (Çizelge 4.45 ve Çizelge 4.46).

Çizelge 4.45 ve Çizelge 4.46 incelendiğinde kentsel ve kırsal katılımcılarda, hane reisinin çalışıyor olup olmaması ve sosyal güvencesinin olup olmaması ile aylık ortalama meyve ve sebze harcamaları arasında istatistik olarak önemli ilişki bulunmamıştır. Buna göre, katılımcılarda sosyal güvence olup olmaması veya hane reisinin çalışıyor olup olmaması, aylık ortalama meyve harcamalarını etkilememektedir. Diğer yandan kentsel katılımcılarda ailedeki toplam birey sayısı ve sebze tüketilen öğün sayısı ile aylık ortalama sebze harcamaları arasında istatistik olarak önemli bir ilişki bulunmuştur ($p<0.05$). Buna göre ailedeki toplam birey sayısı ve sebze tüketilen öğün sayısı arttıkça, aylık ortalama sebze harcamaları da artmaktadır.

Ailedeki toplam birey sayısı, gerekse meyve tüketilen öğün sayısı ile de aylık ortalama meyve harcamaları arasında istatistik olarak önemli bir ilişki bulunmamıştır. Ancak hem kırsal hem de kentsel katılımcılarda, aylık ortalama meyve harcaması eğitim

durumuna göre değişiklik göstermektedir. Kentsel katılımcılarda, aylık ortalama sebze harcaması ile eğitim durumu arasında istatistik olarak önemli bir ilişki bulunmamasına rağmen, kırsal katılımcılarda çoğunluğun "ilkokul" grubunda yer aldığı gözlenmiştir.

Şengül (2004) çalışmasında, hane reisinin eğitim düzeyi yükseldikçe, ekmek, tahıl, hayvansal ve bitkisel yağlar gruplarında yer alan ürünler ile şeker tüketme eğilimlerinde negatif; et, süt, yumurta, peynir, balık ve meyve-sebze tüketme eğilimlerinin ise pozitif ilişki olduğunu belirlemiştir. Başka bir çalışmada ailelerin eğitim düzeyi yükseldikçe makarna, patates, mercimek, nohut, pirinç, şeker, margarin,çay, ayçiçek gibi ürünleri daha az tükettikleri; sığır eti, koyun eti, tavuk eti, balık, süt, peynir, bal, tereyağı, zeytinyağı, mısıryağı, biber, patlıcan, domates, muz ve ekmeği daha fazla tükettikleri tespit edilmiştir (Akbay ve ark., 2008).

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada, Van ili Tuşba ilçesinde hanelerin meyve-sebze tüketim yapısı, satın alma tercihleri ve meyve-sebze tüketim sıklığına etki eden sosyoekonomik ve demografik faktörler belirlenmiştir. Çalışma sonucunda hanelerin sahip olduğu sosyoekonomik ve demografik özelliklerin hanelerin meyve-sebze tüketim yapılarını önemli oranda etkilediğini ortaya koymuştur. Ayrıca çalışma sonucunda Van ili Tuşba ilçesinde;

- hem kentsel hem de kırsal hanelerin meyve-sebze tüketimlerinin yetersiz olmakla birlikte düzenli olarak meyve-sebze aldığı, meyve sebze tüketmeyen hanelerin ise yeterli gelire sahip olmadığı için meyve-sebze tüketemedikleri,

- kentsel hanelerin her gün olmakla birlikte haftada birden fazla, kırsal hanelerin ise her gün olmasa da haftada bir meyve-sebze tükettikleri ve taze tüketimi tercih ettikleri,

- hem kentesel hem de kırsal hanelerin meyve-sebze alım yerleri olarak süper/hiper market meyve-sebze reyonunu tercih ettikleri,

- kentsel katılımcıların akşam yemeğinde, kırsal katılımcıların ise ara öğünlerde olmak üzere mevsiminde en az bir öğün meyve tükettiği ve en çok turunçgilleri tercih ettikleri,

- hanelerin en çok akşam yemeğinde sebze tükettiği ve patates, soğan, turp gibi yumrulu sebzeleri tercih etttikleri,

- hem kentesel hem de kırsal hanelerin çocuklarının meyve-sebze tükettikleri,

- hanelerin taze meyve-sebzeyi, kuru baklagile tercih ettikleri,

- hem kentsel hem de kırsal hanelerin sebzeleri konserve, meyveleri ise kentsel hanelerin kurutarak kırsal hanelerin ise reçel yaparak muhafaza ettikleri bunu sırasıyla "fiyatının pahalı olduğu dönemlerde tüketebilme ve üretiminin olmadığı dönemlerde bulunmasını sağlamak" amacıyla yaptıkları,

- hem kentsel hem de kırsal hanelerin meyve ve sebze tüketiminde yerli ürün tercih ettikleri ve meyve-sebze tüketiminin sağlık açısından faydalı olduğu konusunda hem fikir oldukları,

- kentsel hanelerin ürünün organik olmasına dikkat ettikleri, ancak kırsal hanelerin dikkat etmedikleri,

- kentsel hanelerde tüm bireylerin, kırsal hanelerde ise yetişkinlerin daha çok meyve tükettikleri,

-bir önceki yıl ile karşılaştırıldığında, kentsel hanelerin daha az meyve-sebze tükettikleri kırsal hanelerde ise değişim olmadığı ve hemen hemen aynı miktarda tükettikleri

- hem kentsel hem de kırsal hanelerde meyve ve sebze alış verişini 'Baba'nın yaptığı ve meyve-sebze fiyatlarının çok pahalı olduğunu düşündükleri,

- kentsel haneler meyve ve sebzenin sağlık açısından güvenilirliğini, kırsal haneler ise hijyenini önemsediği belirlenmiştir.

Araştırma sonuçlarının konu ile ilgili çalışma yapan bilim insanlarına literatür desteği sağlaması beklenmekte, yeni bilimsel çalışmalara kaynak oluşturacağı düşünülmektedir. Gelecek çalışmalarda hanelerin ve bireylerin gelir gruplarına göre tercih ettikleri meyve ve sebzeler belirlenerek bunların daha çok hangi gelir grubu ve sosyo demografik özelliklere sahip haneler tarafından tercih edildiği ortaya konabilir. Ayrıca, Van ilinin diğer ilçeleri de baz alarak bu tip bir çalışmalar yapılabilir. Elde edilen bulgular, sektörde faaliyet gösteren üretici ve perakendecilere, hanelerin sebze-meyve tüketim tercihleri konusunda önemli katkılar sağlayacağı bir gerçektir. Son olarak çalışmanın dengeli, sağlıklı ve de yeterli beslenmede meyve-sebze tüketiminin önemi ve toplumda bilincin oluşmasında olumlu katkı sunacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

Adıgüzel, F., Kızılaslan, N., 2015. İstanbul ili Küçükçekmece ilçesinde tüketicilerin tropikal meyve tüketim tercihlerini etkileyen faktörlerin analizi. ***Türk Tarım ve Doğa Bilimleri Dergisi,*** **2** (1): 42-51.

Akgün, F.B., 1987. ***Çeşitli Islatma Ve Haşlama İşlemlerinin Kuru Baklagillerin Çinko, Demir Ve Kalsiyum Değerlerine Etkisi Üzerine Bir Araştırma*** (bilim uzmanlığı tezi, basılmamış). Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Akpınar, M. G., Özkan, B., Oral, M. A. ve Kızılay, H., 2009. Tüketicilerin Yaş Meyve Sebze Tedarik Kanali Seçimi: Modern (Süper-Hipermarket) Perakendeciler. ***Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi,*** **22** (2): 211-221.

Aksoydan, E. 2005. Yaşlılık ve Beslenme. Ankara. 62.

Algan, G., 2011. ***Üniversite Öğrencilerinin Meyve Tüketimi Ve Meyve Tüketimlerinin Tatlı Ve Ekşi Tat Tercihleri İlişkisi*** (doktora tezi, basılmamış). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Altuğ, T., Elmacı, Y., 2005. ***Gıdalarda Duyusal Değerlendirme.*** Ege Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Gıda Mühendisliği Bölümü Yayınları. İzmir.

Anonim, 2012. ***Yiyecek Üretimi***. Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü yayınları:368. Kılavuzlar, El Kitapları, Tarihçeler Dizisi:16. Ankara.

Anonim, 2015. ***Türkiye'ye Özgü Besin ve Beslenme Rehberi.*** Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Beslenme ve Diyetetik Bölümü. 96 s. Ankara.

Anonim, 2016. ***Türkiye Beslenme Rehberi 2015 (TÜBER)***. T.C. Sağlık Bakanlığı. Türkiye Halk Sağlığı Kurumu. Yayın No:1031. Ankara.

Ay, N. 2006. ***Okul Çağı Çocuklarında Taze Sebze Ve Meyve Tüketim Durumu İle Tüketimi Etkileyen Etmenlerin Saptanması*** (bilim uzmanlığı tezi, basılmamış). Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Ayaz, A., Bilici, S., 2007. Çalışan ve çalışmayan kadınların besinleri satın alma, hazırlama ve pişirme konusundaki bilgi ve davranışları. ***Beslenme ve Diyet Dergisi,*** **35** (2): 31-46.

Baysal, A., 1997. ***Beslenme***. Hatipoglu Yayınevi, Ankara.

Bennion, M., Scheule, B. (2004). ***Introduction Food***. Introductory foods. 12th ed. Upper Saddled River, NJ. Pearson Education International.

Bere, E., Klepp, K.I., 2005. Changes in accessibility and preferences predict children's future fruit in vegetable intake. ***International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity,*** **2** (15): 1-8.

Boeing, H., Bechthold, A., Bub, A., Ellinger, S., Haller, D., Kroke, A., Leschik-Bonnet, E., Müller, M.J., Oberritter, H., Schulze, M., Stehle, P., Watzl, B., 2012. Critical review: vegetables and fruit in the prevention of chronic diseases. ***European Journal of Nutrition,*** **51** (6):637-663.

Brug, J., de Vet, E., de Nooijer, J., Verplanken, B., 2006. Predicting fruit consumption: cognitions, intention and habit. ***Journal of Nutrition Education and Behavior,*** **38**: 73-81.

Bulduk, S., 2002. ***Gıda Teknolojisi***. Detay Yayıncılık. Ankara.

Ceyhun-Sezgin, A., 2014. Meyve, sebze ve sağlımız. ***Journal of Tourism and Gastronomy Studies,*** **2** (2):46-52.

Çetin, E.C., 2007. ***Yetişkin Tüketicilerin Besin Tercihleri Ve Sağlıklı Beslenmeye Yönelik Tutumları Üzerine Cinsiyet Faktörünün Etkisi*** (yüksek lisans tezi, basılmamış). Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Çiçek, B., Budak, N., Şahin, H., 2005. Kayseri İlinde Ev Kadınlarının Besinleri Saklama Uygulamaları. ***Sağlık Bilimleri Dergisi,*** **14** (1):43-51.

Doğan, G.H., Onurlubaş, H.E, Kızılaslan, H., 2014. Edirne ili Keşan ilçesinde yaşayan tüketicilerin meyve sebze tüketim yeri tercihleri ve bunu etkileyen faktörler. ***Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,*** **12** (2):13-27.

Donkin, A.J.M., Johnson, A.E., Lilley, J.M., Morgan, K., Neale, R.J., Page R.M. Silburn, R.L., 1998. Gender and living alone as determinants of fruit and vegetable consumption among the elderly living at home in Urban Nottingham. ***Appetite***, **30**; 39-51.

Erol, S., Ergün, A., Kadıoğlu, H., 2016. Adölesanlarda meyve sebze tüketimi için değişim süreci ölçeği güvenirlik ve geçerlik çalışması. ***Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi,*** **3:**106-114.

Gibson, E.L., Wardle, J., Watts, C.J., 1998. Fruit and vegetable consumption. Nutritional knowledge and beliefs in mothers and children. ***Appetite,*** **31**: 205-228.

Güçgeldi, B. 2016. Elma İhracatında Türkiye'nin Karşılaştırmalı Üstünlüğü. ***Adnan Menderes Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi,*** **13** (2): 9-15.

Gül, M., Yılmaz, H., Akpınar, M., 2008. Yaş Meyve Sebze Tüketim ve Harcama Yapısı: Adana Ili Örneği, ***VIII. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi, Gıda Pazarlaması Sunulu Bildirileri,*** Bursa, 133-144.

Gündüz, O., Emir, M., 2010. Dondurulmuş Gıda Tüketimini Etkileyen Faktörlerin Analizi: Samsun İli Örneği. ***Harran Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi,*** **14** (3): 15-24.

Işık, N., 1998. ***Karaman'dan Yurt Dışına Giden Ailelerin Beslenme Alışkanlıkları*** (doktora tezi, basılamamış). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

İmamoğlu, A. N., 2018, ***Ankara'da Bir Bakanlıkta Çalışanların Meyve Sebze Tüketimleri Üzerine Bir Araştırma*** (yüksek lisans tezi, basılamamış). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

İnci, H., Karakaya, E., Şengül, Y.A., 2017. Organik ürün tüketimini etkileyen faktörler (Diyarbakır ili örneği). ***KSÜ Doğa Bilimleri Dergisi,*** **20** (2): 137-147.

İnci, H., Karakaya, E., Söğüt, B., Şengül, T., 2014. Organic product consumption and customer preferences in urban sections of Bingol province. ***Türk Tarım ve Doğa Bilimleri Dergisi,*** **1** (2): 255-261.

Korkmaz, M., 2006. ***Tüketicilerin Tüketim Davranışları ve Tüketim Tercihlerine Etki Eden Faktörler (Afyonkarahisar Örneği)*** (yüksek lisans tezi, basılamamış). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Krebs-Smith, S. M., Cook, A., Subar, A.F., Cleveland, L., Friday, J., Kahle, L.L., 1996. Fruit and vegetable intakes of children and adolescents in The United States, Arch. ***Pediatrics Adolescent Medicine,*** **150** (1): 81-86.

Kremers, P.J.S., Brug, J., Vries, D.H., Engels, R., 2003. Parenting Style and Adolescent Fruit Consumption. ***Appetite,*** **41** (1): 43-50.

Lakkakula, A.P., Zanovec, M., Silverman, L., Murphy, E., Georgianna Tuuri, G., 2008. Research and professional briefs. black children with high preferences for fruits

and vegetables are at less risk of being at risk of overweight or overweight. ***Journal of American Dietetic Assocation,*****108** (11): 1912-1915.

Liem, G.D., 2004. ***Sweet and Sour Taste Preferences of Children.*** Ph.D. Thesis. Wageningen University.

Lim, SS., Vos, T., Flaxman, A.D., Danaei, G., Shibuya, K., Adair-Rohani, H.A. et al. 2012. A comparative risk assessment of burden of disease and injury attributable to 67 risk factors and risk factor clusters in 21 regions, 1990-2010: a systematic analysis for the Global Burden of Disease Study 2010. ***Lancet,*** **380** (9859): 2224-2260.

Miran, B., 2002. ***Temel İstatistik.*** Ege Üniversitesi Matbaası, İzmir.

Mrdjenovic, G., Levitsky, D.A., 2005. Children eat what they are served: the imprecise regulation of energy intake. ***Appetite,*** **44** (3): 273-282.

Müftüoğlu, O., 2003. Yaşasın hayat viva la vita! 1. baskı, Doğan Kitapçılık, 336.

Neumark-Sztainer D., Wall, M., Perry, C., Story, M., 2003. Corralates of fruit and vegetable intake among adolescents finding from project eat. ***Preventive Medicine,*** **37**(3): 198-208.

Okumuş, R., 2018. Aydın İlinde Yaş Meyve-Sebze Pazarlaması ve Tüketicilerin Satın Alma Davranışları (yüksek lisans tezi, basılamamış). Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Aydın.

Onur, N., Sarper, F. ve Onur, F., 2017. Farklı sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerin sebze-meyve tüketim durumları. ***Journal of Tourism and Gastronomy Studies***, 5(1): 105-123.

Özçıngırak, G., Engindeniz, S., 2019. İzmir'in kentsel kesiminde sera sebzeleri tüketiminin analizi. ***Tarım Ekonomisi Dergisi,*** **25** (1): 53-66.

Padilla, L., 2001. Fruit consumption: dietary health and policy implications. ***Selected Paper Presented at Aaea Annual Meetings.*** Chicago, Illinois.

Perez-Lizaur, B., Kaufer-Horwitz M., Plazas, M., 2008. Environmental and personal correlates of fruit and vegetable consumption in low ıncome, urban Mexican children. ***J Hum Nutr Diet,*** **21**: 63-71.

Rakıcıoglu, N., Fidancı, G., Kıral, S., 2002. Sebze ve meyve tüketimine etki eden etmenlerin saptanmasına yönelik bir çalışma. ***Beslenme ve Diyet Dergisi,*** **31:** 18-31.

Raudenbush, B., Schroth, F., Reilley, S., Frank, R.A., 1998. Food neophobia, odor evaluation and exploratory sniffing behaviour. ***Appetite,*** **31**: 171-183.

Richards, T. J., 2000. A discrete/continuous model of fruit promotion, advertising, and response segmantation. ***Agri-Business,*** **16** (2): 179-196.

Richards, T. J., Patterson, P. M., 2000. New varieties and the returns to commodity promotion: the case of Fuji apples. ***Agricultural Resource Economics Review,*** **29** (1): 10-23.

Sağocak, M., 2005. Ergonomik tasarımda renk. ***Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi,*** **6** (1): 77-83.

Sarıkaya, N., 2007. Organik ürün tüketimini etkileyen faktörler ve tutumlar üzerine bir saha çalışması. ***Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,*** **14**: 110-125.

Şengül, S., 2004. Türkiye'de gelir gruplarına göre gıda talebi. ***ODTÜ Gelişme Dergisi,*** **31** (6):115-148.

Tanyeri, M. T., 2020. ***Ankara İli Yenimahalle İlçesinde Tüketicilerin Meyve-Sebze Tüketim Alışkanlıklarının Belirlenmesi*** (yüksek lisans tezi, basılmamış). Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Terin, M., Birinci, A., Bilgiç, A., Urak, F., 2019. Determinants of fresh and frozen fruit and vegetable expenditures in Turkish households: a bivariate tobit model approach. ***Journal of Food Products Marketing,*** **25** (2): 137-158.

Tokgöz, P., Ertem, M., Çelik, F., Gökçe, Ş., Saka, G., Hatunoğlu,R., 1995. Üniversite öğrencilerinin beslenme alışkanlıklarının saptanmasına ilişkin bir araştırma. ***Beslenme ve Diyet Dergisi,*** **4** (2): 14-21.

Toprak, İ., Şentürk, Ş., Yüksel, B., Özer, H., Çakır, B., Bideci, E., 2002. ***Toplumun beslenmede biliçlendirilmesi.*** Saha personeli için toplum beslenmesi programı eğitim materyali. Ankara. 147.

Turrel, G., 1997. Determinants of gender diffrences in dietary behaviour. ***Nutrition Research,*** **17** (7): 1105-1120.

Uçar, A. ve Çakıroğlu, F.P., 2012. Farklı sosyo-ekonomik düzeye sahip ilköğretim öğrencilerinin meyve tüketimleri. ***Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi,*** **1**(1):91-103.

Uzundikme, F., 2007. ***Yaşlıların Sebze-Meyve Tüketimine Yönelik Tercihleri Üzerine Bir Araştırma*** (yüksek lisans tezi, basılmamış). Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Wolnicka, K., Taraszewska, A. M., Jaczewska-Schuetz, J., Jarosz, M., 2015. Factors within the family environment such as parents' dietary habits and fruit and vegetable availability have the greatest ınfluence on fruit and vegetable consumption by Polish children. ***Public Health Nutrition,*** **18** (15): 2705-2711.

Yaşar, H., Melek, S., 2003. ***Besinler ve Beslenme.*** Nobel Yayınevi, Ankara.

Yüzbaşıoğlu, R., 2018. Bireylerin organik sebze-meyve tüketimini etkileyen faktörlerin belirlenmesi (Tokat ili Merkezi örneği). ***Türk Tarım ve Doğa Bilimleri Dergisi*** **5** (4):433-439.

Zhylyevskyy, O., Jensen, H.H., Garasky, S.B.,Cutrona, C.E., Gibbons, F.X., 2010. Effects of family, friends, and relative prices on fruit and vegetable consumption by African American youths. ***CARD Working Papers***. 508.

EKLER

ANKET FORMU

A. KİŞİSEL BİLGİLER

1.Yaşınız : ……

2.Cinsiyetiniz ( ) Kadın ( ) Erkek

3. Eğitim durumunuz : Okur-yazar değil ( ) Okur-yazar ( ) İlkokul ( ) Ortaokul ( ) Lise ( ) Ön Lisans ( ) Lisans ( ) Y. Lisans ( ) Doktora ( )

4. Medeni Haliniz: Bekâr ( ) Evli ( ) Diğer ( )

5. Hanedeki çocuk sayısı: ……. Yok ( )

6. Hanedeki 0-5 yaş grubundaki çocuk sayısı: ……. Yok ( )

7. Hanedeki toplam birey sayısı : ……..

8. Hane reisi herhangi bir yerde çalışıyor mu? ( ) Evet ( ) Hayır

9. Hane reisinin mesleği: Memur ( ) Kamuda İşçi ( ) Özelde İşçi ( ) Esnaf ( ) Emekli ( ) Çiftçi ( )
Diğer ……..

10. Evin hanımı dışarıda ücretli çalışıyor mu? ( ) Evet ( ) Hayır

11. Sosyal güvenceniz var mı? ( ) Evet ( ) Hayır

12. Haneye giren aylık ortalama gelir……TL

13. Oturduğunuz evin yapısı; Apartman dairesi ( ) Müstakil bahçeli ev ( ) Diğer ( )

14. Oturduğunuz evin mülkiyeti: Kendimizin ( ) Kira ( ) Diğer ( )……

15. İkamet ettiğiniz alan Kırsal ( ) Kentsel ( )

16. Kronik bir hastalığınız var mı? ( ) Evet ( ) Hayır

17. Aylık ortalama toplam harcamanız (giyim, eğitim, gıda, kira, ulaşım vb.) ne kadardır? ……TL

18. Aylık ortalama gıda (mutfak) harcamanız ne kadardır? .....……TL

19. Aylık ortalama meyve (…….…… TL) sebze (…… TL) harcamanız ne kadardır?

B. MEYVE-SEBZE TÜKETİM YAPISI İLE İLGİLİ BİLGİLER

1. Evinize düzenli olarak meyve-sebze satın alıyor musunuz? ( ) Evet ( ) Hayır

Evet ise; satın alma sıklığınız nedir;

Her gün ( ) Haftada birden fazla ( ) Haftada bir ( )

On beş günde bir ( ) Ayda bir ( ) Diğer (…….)

Hayırsa neden;

Kendim ürettiğim için ( ) Meyve-sebze tüketmeyi sevmiyoruz ( )

Hastalık nedeniyle tüketemiyorum ( ) Gelirim yetersiz ( )

Diğer (…….)

2. Meyve-sebzeyi nereden satın alıyorsunuz?

Mahalle/Semt pazarı ( ) Süper/Hiper Market meyve-sebze reyonu ( )

Bakkal ( ) Manav ( ) Meyve-sebze hali ( )

Meyve-sebze üreticisinden ( ) Seyyar satıcıdan (Tablacı) ( )

3. Günde en az kaç öğün meyve tüketiyorsunuz?

Bir öğün ( ) İki öğün ( ) Üç öğün ( ) Üçden fazla ( ) Tüketmiyorum ( )

4. Sebze tüketiminiz çoğunlukla hangi öğünler arasındadır?

( ) Sabah kahvaltısı ( ) Öğle yemeği ( ) Akşam yemeği ( ) Ara öğünler

5. Meyve tüketiminiz çoğunlukla hangi öğünler arasındadır?

( ) Sabah kahvaltısı ( ) Öğle yemeği ( ) Akşam yemeği ( ) Ara öğünler

6. Çocuklarınız meyve tüketiyor mu? ( ) Evet ( ) Hayır

7. Çocuklarınız sebze tüketiyor mu? ( ) Evet ( ) Hayır

8. Meyve ve sebze tüketim şekliniz nasıldır? ( )Taze ( ) Kurutulmuş

( ) Diğer…….

9. Yeterli düzeyde sebze meyve tükettiğinizi düşünüyor musunuz? ( ) Evet ( ) Hayır

10. En çok hangi tür sebzeler tüketmektesiniz?

( ) Koyu Yeşil Yapraklı Sebzeler (Ispanak, Maydanoz, Marul, Roka, Kişniş, Semiz otu)

( ) Kırmızı ve Turuncu Sebzeler (Domates, Havuç)

( ) Yumrulu Sebzeler (Patates, Soğan, Turp)

( ) Diğer Sebzeler

11. En çok hangi tür meyveler tüketmektesiniz?

( ) Yumuşak Çekirdekli Meyveler (Elma, Armut, Ayva…)

( ) Sert Çekirdekli Meyveler (Kayısı, Şeftali, Kiraz…)

( ) Sert Kabuklu Meyveler (Ceviz, Badem, Antep fıstığı…)

( ) Turunçgiller (Portakal, Mandarin, Limon…)

( ) Diğer Meyveler

12. Taze sebze-meyve mi yoksa kuru baklagil tüketiminiz mi fazladır?

( ) Sebze ve meyve ( ) Kuru baklagil

13. Sebze ve meyvelerin her mevsim kullanılması için dondurma yöntemi ve benzeri yöntemler kullanıyor musunuz? ( ) Evet ( ) Hayır

14. Sebzelerin tüketiminde kullandığınız muhafaza yöntemi hangisidir?

( )Turşu ( ) Kurutma ( ) Salça ( ) Dondurarak ( ) Konserve ( ) Diğer……..

15. Meyvelerin tüketiminde kullandığınız muhafaza yöntemi hangisidir?

( ) Reçel ( ) Mermelat ( ) Kurutulmuş ( ) Dondurarak ( ) Diğer……..

16. Meyve ve sebzeleri neden muhafaza ediyorsunuz?

( ) Fiyatının pahalı olduğu dönemlerde tüketebilmek için

( ) Kendi üretimimden dolayı bol miktarda olduğu için

( ) Üretiminin olmadığı dönemlerde bulunmasını sağlamak için

( ) Bozulmasını engellemek için

( ) Tat-aroma gibi özelliklerini uzun süre koruyabilmek için

( ) Karışım haline getirerek besin değerini arttırmak için

17. Sebze ve meyve tüketiminde yerli mi ithal ürün mü tercih edersiniz?

( ) Yerli üretim ( ) İthal üretim

18. Sebze ve Meyve tüketiminizde organik olmasına dikkat ediyor musunuz?

( ) Evet ( ) Hayır

19. Meyve ve sebzeleri tüketirken mevsimi olup olmadığına dikkat ediyor musunuz?

( ) Evet ( ) Hayır

20. Meyve ve sebze tüketiminin sağlık açısından faydalı olduğunu düşünüyor musunuz?

Evet ( ) Hayır ( )

21. Ailenizde en çok meyveyi kim tüketiyor?

Tüm bireyler ( ) Çocuklar ( ) Yetişkinler ( ) Yaşlılar ( )

22. Bir önceki yıl ile karşılaştırdığınızda meyve ve sebze tüketiminizde nasıl bir değişim oldu?

Değişim olmadı hemen hemen aynı miktarda tüketiyoruz ( )

Daha az tüketiyoruz ( )

Daha fazla tüketiyoruz ( )

23. Meyve ve sebze fiyatları konusunda ne düşünüyorsunuz?

Fiyatlar ucuz ( ) Fiyatlar normal ( ) Fiyatlar çok pahalı ( )

24. Evde meyve ve sebze alışverişini kim yapıyor?

Anne ( ) Baba ( ) Anne ve baba birlikte ( )Yetişkin çocuklar ( ) Büyükbaba ( ) Diğer ( )

25. Meyve ve sebze satın alırken önem verilen konular

Özellik	Hiç önemli değil	Önemli değil	Kararsız	Önemli	Çok önemli
Tazelik					
Sağlık açısından güvenilirlik					
Hijyen					
Tat ve lezzet					
İlaç, hormon ve katkı maddesi taşımaması					
Kalite ve fiyat düzeyi					
Besin değeri					
Görünüm					
Doğal ve organik olması					
Tüketim kolaylığı					
Satıldığı yerin temizliği					
Etiketleme					

1. Hiç önemli değil 2. Önemli değil 3. Kararsız 4.Önemli 5. Çok öne

ÖZ GEÇMİŞ

1991 yılında Van'da doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini Van'da tamamladı. 2011-2014 yılları arasında Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarla Bitkileri alt programında lisans eğitimini tamamladı. 2017 yılında Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Bahçe Bitkileri Anabilim Dalında yüksek lisans eğitimine başladı.

YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
LİSANSÜSTÜ TEZ ORİJİNALLİK RAPORU

Tarih: 05/01/2021

Tez Başlığı / Konusu: "Van İli Tuşba İlçesinde Hanelerin Meyve-Sebze Tüketim Yapısı ve Satın Alma Davranışlarının Belirlenmesi"

Yukarıda başlığı/konusu belirlenen tez çalışmamın Kapak sayfası, Giriş, Ana bölümler ve Sonuç bölümlerinden oluşan toplam 48 sayfalık kısmına ilişkin, 05/01/2021 tarihinde tez danışmanım tarafından Turnitin intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 8 (sekiz) dir.
Uygulanan filtreler aşağıda verilmiştir:
- Kabul ve onay sayfası hariç,
- Teşekkür hariç,
- İçindekiler hariç,
- Simge ve kısaltmalar hariç,
- Gereç ve yöntemler hariç,
- Kaynakça hariç,
- Alıntılar hariç,
-Tezden çıkan yayınlar hariç,
- 7 kelimeden daha az önişleme içeren metin kısımları hariç (Limit match size to 7 words)

Yüzüncü Yıl Üniversitesi Lisansüstü Tez Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılmasına İlişkinYönergeyi inceledim ve bu yönergede belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içemediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

05/01/2021 ve İmza

Adı Soyadı: Ömet YALVAÇ

Öğrenci No: 169101169

Anabilim Dalı: Bahçe Bitkileri

Programı:

Statüsü:Y.Lisans

DANIŞMAN ONAYI
UYGUNDUR

Doç. Dr. Nurhan KESKİN

ENSTİTÜ ONAYI
UYGUNDUR

(Unvan, Ad Soyad, İmza)